

Göteborgs universitet

Sociologiska institutionen

Resan från innan början

— utvärdering av

Flyktingguideprojektet vid SDN Gunnared

som ett integrationsprojekt

Heidi C. Eriksson

Uppsatsarbete 10 poäng

Sociologi D-kursen

VT 2005

Handledare: Mirzet Tursunovic

ABSTRACT

Titel: Resan från innan början- utvärdering av Flyktingguideprojektet vid SDN Gunnared som ett integrationsprojekt

Författare: Heidi Eriksson

Handledare: Mirzet Tursunovic

Typ av arbete: D-uppsats i sociologi

Antal sidor: 55

Institution: Sociologiska institutionen, Göteborgs universitet

Tidpunkt: Vårterminen 2005

Syfte: Mitt syfte är att fånga flyktingarnas erfarenheter av projektet som ett integrationsprojekt samt jämföra resultaten med teorier om integration.

Frågeställningar:

1. Vilka effekter har Flyktingguideprojektet haft för de deltagande flyktingarna på deras liv i Sverige?
2. Har flyktingarna blivit mer integrerade i det svenska samhället efter deltagande i projektet?

Metod: Kvalitativ analys

Material: Tio intervjuer med totalt 14 flyktingar deltagande i Flyktingguideprojektet vid SDN Gunnared.

Huvudresultat: Det empiriska materialet visar att flyktingarna har upplevt förändringar i sina liv genom deltagandet i projektet. Tendenserna antyder att respondenterna har blivit bättre i det svenska språket, lärt känna den svenska kulturen samt det svenska systemet, vidare har deras kontaktnät utökats över etniska gränser. Kontakten med en guiden har också givit flyktingarna en känsla av bekräftelse av sin identitet då de har fått en chans att bevisa vem dem är gentemot majoritetssamhällets antagelser. Flera av dessa upplevda effekter är samsvarande med projektets mål. De upplevda effekterna har vidare fått flyktingarna att känna sig som en del av det svenska samhället. De upplever således en så kallad subjektiv integration. Vad gäller dimensionen social integration så har flyktingarnas sociala nätverk med majoritetsbefolkningen utökats. Det kan dock inte pratas om en jämlik och ömsesidig integration. Tendenserna i empirin visar att respondenterna har anammat delar av den svenska kulturen i sitt möte med svenskar. Denna anpassning kan anses vara tecken på ackulturation eller assimilation istället för integration. Det är dock en definitionsfråga var gränsen för anpassning går från att vara integration till assimilation.

Nyckelord: Integration, social integration, subjektiv integration, assimilation.

Innehåll

Kapitel 1: Inledning	4
Disposition	5
Bakgrund	6
Syfte och frågeställningar	7
Kapitel 2: Beskrivning av flyktingguideprojektet.....	9
Projektets syfte och mål	9
Rekrytering av flyktingar och guider	9
Matchning.....	10
Begreppsdiskussion.....	11
Kapitel 3: Tidigare forskning.....	12
Studier om Flyktingguideprojekt.....	12
Studier om integration.....	13
Kapitel 4: Teoretiska utgångspunkter.....	16
Integration och assimilation som begrepp och fenomen	16
Integration som process och tillstånd	18
Social integration.....	19
Subjektiv integration	20
Kapitel 5: Metod.....	22
Urval av intervjupersoner	22
Genomförandet.....	23
Mitt analytiska arbetssätt.....	25
Studiens avgränsningar	26
Kapitel 6: Resultatredovisning.....	27
Uppfattningen av integration som begrepp och fenomen	27
Innan början.....	29
Steget till Flyktingguideprojektet.....	30
Början börjar	31
Språk.....	31
Kultur	32
System.....	33
Kontaktnät	34
Identitet.....	34
Integrerade?.....	37
Resan vidare	38
Framtiden och integrationens hinder.....	38
Önskade förändringar med projektet.....	39
Kapitel 7: Slutsatser och diskussion	41
Subjektivt integrerade?.....	41
Socialt integrerade?	45
Kapitel 8: Sammanfattning	48
Referenser	51
Bilagor	54

Kapitel 1: Inledning

”Resan till Sverige var en resa till innan början” berättade en av respondenterna. Precis de orden ”innan början” har jag sedan tänkt och funderat mycket på. Finns det verkligen något innan början? Är inte början början? Jag tror att dessa välvalda ord beskriver mycket väl den känsla man har som nyanländ till ett nytt land. När man först kommer till det nya landet vet man inte så mycket om kulturen, folkets sedvänjor och inte minst språket. Man står där ovetande, kanske lite rädd. En respondent sa att det är som att man står på en perrong, ”perrongen till livet”. Inte vet man om man ska gå till höger eller vänster för att komma vidare. Denna första tid är tiden innan början. Början, däremot, är när man har lärt sig språket, förstår hur svenskar tänker och hur det svenska systemet fungerar. Då kan man hitta vägen bort från perrongen. Då kan man börja. Frågan kvarstår dock. Hur ska man få den kunskap som behövs för att börja?

Flyktingguideprojektet är ett redskap som en del flyktingar och invandrare i Göteborg har använt sig av för att komma ett steg vidare i sitt nya liv här i Sverige. Denna studie ska titta närmare på Flyktingguideprojektet som ett redskap i integrationsprocessen.

Integration är en komplex process som inbegriper många olika samhällsområden. Det pratas om en icke-fungerande arbetsmarknads- och bostadsintegration. Det diskuteras om diskriminering och segregation i samhället och vilka åtgärder regeringen ska vidta för att komma till rätta med dessa problem. Det pratas också om bevarandet av den svenska kulturen i det mångkulturella samhället. Med andra ord pratas det mycket om integration som utmaningar och problem vilket staten måste åtgärda.

För att förstå integrationsprocessens komplexitet och möjligheter måste man se till integrationens alla dimensioner. Genom att, i denna studie, intervjua flyktingar som deltar i Flyktingguideprojektet i Göteborg, närmare bestämt SDN Gunnared, vill jag härmed belysa integration som en upplevelse, som en erfarenhet och som en känsla. Dessa subjektiva aspekter av integrationsprocessen upplever jag som en bortglömd del i den offentliga debatten. Jag vill få fram rösterna från dem som troligtvis berörs mest av fenomenet integration, nämligen de utomlandsfödda. Då kanske vi kan få en bättre helhetsbild av integration som fenomen och som en process. Vi blir med på integrationens resa, en resa från innan början.

Disposition

I detta första inledande kapitel kommer det en mindre bakgrundsbeskrivning av integrationpolitiken i Sverige, dess framväxt och utveckling samt Flyktingguideprojektet uppkomst. Initiativet till denna studie kommer också att beröras. Nästa avsnitt under detta kapitel är en redogörelse av studiens syfte och frågeställningar.

I kapitel 2 presenteras Flyktingguideprojektet. Kapitlet är uppdelat i olika avsnitt där projektets syfte och mål beskrivs, rekryteringen av flyktingar och guider till projektet, hur matchningen mellan flyktingen och guiden görs och slutligen förs en diskussion kring begrepp som används av projektledningen.

I kapitel 4 redogörs det för tidigare forskning om Flyktingguideprojektet samt studier om integration.

Kapitel 5 fokuserar på de teoretiska utgångspunkter jag har för min studie. Begrepp som integration, assimilation och ackulturation diskuteras. Huvudfokus ligger dock på integration, speciellt de två dimensionerna social och subjektiv integration.

Kapitel 6 är resultatredovisning av det insamlade empiriska materialet som ligger till grund för studien. Detta kapitel inleds med en redogörelse av respondenternas uppfattning av fenomenet integration. Nästa avsnitt kallas "Innan början" som beskriver flyktingarnas livssituation innan deras deltagande i projektet. Vidare kommer avsnittet "Början börjar" som redogör för de effekter respondenterna har upplevt genom kontakten med guiden och projektet. Det avslutande avsnittet i detta kapitel är "Resan vidare" som tar upp respondenternas syn på framtiden och vilka eventuella hinder de upplever försvårar integrationen till det svenska samhället. Under detta avsnitt kommer också flyktingarnas förslag till förändringar av projektet att lyftas fram samt förändringar som kan hjälpa till med integrationen.

I kapitel 7 framställs studiens slutsatser. Här kommer studiens två frågeställningar att besvaras samt anknytas med de teoretiska utgångspunkterna och tidigare forskning. Här kopplas de olika delarna av studien samman för att en förståelse av flyktingarnas integration ska uppnås.

Kapitel 8 är en sammanfattning av studiens huvuddelar.

Bakgrund

Integrations- och invandringsfrågor var ett debatterat ämne i Sverige under tidigt 1970-tal.

Som följd av debatten och Invandrarutredningens betänkande, fattade riksdagen beslut i 1975 om nya riktlinjer för en svensk invandringspolitik. Dessa nya riktlinjer innebar att Sverige tydligt tog avstånd från den tidigare assimilationstanken till fördel för integration som baserades på jämlikhet, valfrihet och samverkan. (Prop.1997/98:16). Därefter etablerades olika myndigheter som skulle hantera frågor om integration och se till att riksdagens mål blev uppfyllt.

SOU rapporten från 1996:55 visar dock att de närmare trettio åren med integrationspolitik inte har gett de resultat man hade hoppats på. Rapporten visar att det år 1996 var fler ointegrerade personer i det svenska samhället än vad som var tillfället innan integrationsprogrammen började. Kamali (2004) hävdar att Sveriges sätt att integrera har skapat personer som är beroende av staten för att kunna överleva. De har blivit välfärdsstaten klienter och inte integrerade samhällsborgare. Sveriges integrationspolicy har inte sett till individen, men sett alla som ett kollektiv och inte utgått från deras individuella förutsättningar, hävdar han vidare. (ibid:11-13)

I regeringpropositionen 1997/98:16 erkändes detta problem vilket har medfört en individualisering av introduktionen av nyanlända flyktingar till en av flera målsättningar. Regeringen påpekade också att det behövs flera ”arenor för mångfalden”, bl.a. sådana som kan fungera som ”religiösa mötesplatser och ge plats för kulturell och tvärkulturell verksamhet” (1997/98:16:25) eftersom skolor, arbetsplats och bostadsområden inte täcker detta behov. Göteborgs flyktingguideprojekt kan anses vara en åtgärd för att nå dessa målsättningar; individualisering av introduktionen samt arena för mångfald.

Flyktingguideprojektet, FGP, vid SDN Gunnared startades januari 2003 på initiativ av två tjänstemän vid Flyktingenheten Nordost som också utarbetade projektet och sökte ekonomiska medel. Projektet har 2005 blivit finansierat av Stadskansliet och Vuxenutbildningsnämnden. (All information om projektet baseras på projektets information på hemsidan www.flyktingguide.se och efter samtal med projektledaren Lahdo Bulun). Syftet med projektet var att skapa en mötesplats mellan nyanlända flyktingar och svenskar. Guiden och den nyanlände ska introducera och orientera varandra i ett ömsesidigt utbyte kring olikheter och likheter i t.ex. kultur och normer. I matchningen mellan flykting och guide försöker projektledaren sammanföra personer med lik utbildning, intressen och yrke. På så vis främjar projektet integrationen i samhället och motverkar dessutom den utbredda

segregationen i Göteborgs kommun. Det är ett faktum att utrikesfödda har mycket lite kontakt med majoritetssamhället och den utbredda etniska segregationen anses vara en av orsakerna (Diaz 1993:1). I Bergsjön, Gunnared och Lärjedalen är över 40 procent av invånarna utrikesfödda (då är det inte inkluderat barn födda i Sverige av utrikesfödda föräldrar). I stadsdelar som Askim, Torslanda och Älvsborg ligger andelen utrikesfödda långt under 10 procent. (Åkesson 2004) Segregationen i Göteborg har dock stagnerat det senaste året, men utmaningarna med att integrera utrikesfödda och majoritetssamhället är fortfarande stora (www.integrationsverket.se).

Under mina studier har jag varit intresserad av integrationsfrågor och detta projekt fångade min uppmärksamhet. Jag tyckte det lät innovativt och nytt inom integrationsområdet och undrade således vilka effekter detta projekt kunde ha för att underlätta integrationen. När D-uppsatsen i sociologi närmade sig tog jag därför kontakt med Lahdo Bulun, som är projektledare, och det visade sig att han var intresserad av att jag genomförde en utvärdering av den verksamhet som de bedriver. Jag vill påpeka att jag har haft helt fria händer att själv bestämma inriktningen på studien och att projektledningen inte har påverkat studien under arbetets gång. Flyktingguideprojektet har stått för kostnaderna av tolk.

Syfte och frågeställningar

Denna uppsats kommer att bygga på projektets egna uppskrivna mål och syften, således kan arbetet karakteriseras som en målutvärdering. En målutvärdering karakteriseras av att den syftar till att analysera och bedöma vilka effekter ett projekt har haft i förhållande till de mål verksamheten har förväntats uppnå (Tursunovic 2005:16). Studien ämnar dock inte enbart att utvärdera de uppsatta målen, men också jämföra resultaten med teorier om integration, då med fokus på social- och subjektiv integration.

Det föreligger flera olika dokument som innehåller projektets mål, i de olika dokumenten är målen formulerade lite olika. Jag kommer dock att utgå ifrån de mål som är formulerade på projektets hemsida (vilket kommer att redogöras för under nästa kapitel) då jag betraktar dessa som en blandning av målen i de övriga dokumenten. En annan anledning är att det är dessa mål som deltagarna i projektet har tillgång till och således baserade sina förväntningar på innan sitt deltagande i projektet samt värderar sina erfarenheter från projektet.

Mitt syfte är att fånga flyktingarnas erfarenheter av projektet som ett integrationsprojekt samt jämföra resultaten med teorier om integration. Utifrån detta syfte har följande frågeställningar formulerats:

3. Vilka effekter har Flyktingguideprojektet haft för de deltagande flyktingarna på deras liv i Sverige?

Frågeställningen berör hur kontakten med projektet och guiden har eventuellt förändrat vissa aspekter i deras liv som till exempel om deras språk har utvecklats, deras kunskaper om den svenska kulturen och det svenska systemet samt om deras sociala kontaktnät med svenskar har utökats. Med andra ord berör det de målsättningar flyktingguideprojektet har som anses vara effekter som bidrar till ökad integration, frågeställningen är dock mer generellt formulerad för att täcka ett eventuellt större antal effekter.

4. Har flyktingarna blivit mer integrerade i det svenska samhället efter deltagande i projektet?

Denna frågeställning har två sidor. Den ämnar fånga flyktingarnas subjektiva upplevelser av att vara en del av det svenska samhället, detta jämförelsesvis med hur de upplevde det innan sitt deltagande i Flyktingguideprojektet. Flyktingarnas subjektiva integration är således knuten till de så kallade effekter de upplever Flyktingguideprojektet har haft. Frågeställningen syftar vidare till att utvärdera flyktingarnas sociala integration, sett med avseende på teorier om integration som fenomen. Frågeställningen är också öppen för förslag från respondenternas sida för hur projektet kan utvecklas för att underlätta processen att bli en del av samhället.

Studien kommer att försöka fånga ett längre tidsperspektiv, flyktingarnas upplevelser både innan och efter deltagande i Flyktingguideprojektet då jag anser det ge en bättre helhetsbild av integrationsprocessen och uppnådd integration. Fokus kommer emellertid att ligga på den senare tiden.

Kapitel 2: Beskrivning av flyktingguideprojektet

Projektets syfte och mål

Projektets överordnade mål är att underlätta integrationen. På FGP: s egen hemsida (www.flyktingguide.se) formuleras de övriga målen enligt följande:

- underlätta personliga kontakter - som går bortom etniska gränser - mellan flyktingar och lokalbefolkningen
- erbjuda nyanlända chans till svenskträning
- motverka okunskap, fördomar och segregation
- hjälpa flyktingar att etablera sociala nätverk i lokalsamhället, upprätta samarbete med frivilliga och andra flykting- och invandrarföreningar, samt organisationer inom såväl privat som offentlig sektor.

Dessa mål uppfattar jag som en specificering på de åtgärder projektledningen anser ska kunna öka integrationen. Dessa åtgärder kan också ses på som indikatorer för integration vilket kan sammanfattas på detta sätt: sociala nätverk (mål 1), svenskträning (mål 2) kunskapspridning (mål 3) samt kollektivt engagemang (mål 4). Denna utvärdering kommer att hålla fokus på de första tre indikatorerna sociala nätverk, svenska träning och kunskapspridning då jag har valt att utgå från flyktingarnas erfarenheter. Indikatorn kunskapspridning som omfattar att motverka okunskap, fördomar och segregation kommer att behandlas i en modifierad form då segregation är svårbedömt utifrån intervjuer med flyktingar. Okunskap och fördomar sett i en större kontext att gälla kunskap om kultur och det svenska systemet anser jag kan bedömmas ur intervjuer, iallafall flyktingarnas erfarenheter om detta. Indikatorn kollektivt engagemang, det sista målet, kommer jag att bortse från då jag anser att studiens uppläggnings inte på tillräckligt vis kan besvara frågor kring denna indikator.

Rekrytering av flyktingar och guider

Rekryteringen av personer till projektet varierar något beroende på om man är flykting eller guide. Flyktingkonsulenterna vid de olika Flyktingenheterna i Göteborg, (Nordost, Hisingen och Centrum-Väster) har rekryterat deltagare bland sina klienter: nyanlända flyktingar över 18 år som deltar i kommunens tvååriga introduktionsprogram. Guider samt flyktingar har blivit rekryterade via annonser i Metro, affisshering (främst på Göteborgs universitet) och projektets hemsida. Guiderna är svenska eller personer som är födda utomlands som är väl etablerade i

Sverige. Flyktingarna är nyanlända till Sverige under introduktion hos Flyktingenheten men också andra utrikesfödda personer som önskar kontakt med etablerade människor i Sverige. Guider och flyktingar kan vara enstaka individer, par, hela familjer eller företag och föreningar (i denna studie fokuseras det enbart på matchningar mellan privatpersoner). FGP har också vid ett flertal tillfällen omnämnts i media (tidningar, radio och TV) vilket också har bidragit till rekrytering av både flyktingar och guider. ”Ryktesspridning” från deltagarna har också gjort sitt till en ökad rekrytering.

Både flyktingarna och guiderna är med i projektet på ideell basis, vilket betyder att deltagandet är frivilligt samt oavlönat. Då projektet har som vägledande princip att inte matcha par över kön upplever de ett missförhållande i rekryteringen. Det är fler anmälda flyktingmän än guidemän samtidigt som det är fler anmälda guidekvinnor än flyktingkvinnor.

För närvarande (2005-09-18) har projektet 159 anmälda kvinnliga guider, 116 flyktingkvinnor, 44 manliga guider och 92 anmälda flyktingmän. Vidare är det 47 anmälda guidepar och 57 anmälda flyktingpar. Av dessa personer har 142 matchningar blivit gjorda och är aktiva. Från projektets start har 182 matchningar genomförts.

Matchning

Matchningen mellan flykting och guide är en viktig del av arbetet. För att underlätta matchningen blir både guider och flyktingar intervjuade efter de har anmält sig. Intervjun tar cirka en timme och är en relativt grundlig kartläggning av familjesituation, boende, yrke, utbildning och fritidsintressen. Förväntningar av den person man matchas med tas också upp samt i viss mån värderingar man har som religionens betydelse för matchningen. Projektledaren försöker matcha flyktingar och guiderna efter liknande yrkesidentitet då detta kan underlätta integration på arbetsmarknaden i form av utbyte av information. Det påpekas dock att guidens roll inte är att vara arbetsförmedlare. Matchningarna görs också på basis av intressen och erfarenheter. Generellt matchas familjer med familjer samt individer med individer.

När sedan matchningen är klar presenterar projektledaren parterna för varandra i ett gemensamt första möte. Den första månaden efter matchningen är en provtid för att känna efter om matchningen är passande. Projektledaren uppmanar deltagarna att avbryta kontakten om relationen inte fungerar och istället invänta en ny matchning. Samordnaren står också till förfogande för att hantera eventuella problem. Projekttiden är avsatt till ett år men får gärna fortsätta därefter annars kan man matchas igen med en ny deltagare. Projektledaren följer upp matchningarna ett par månader efter den första kontakten för att höra sig för om hur kontakten

utvecklats. De matchade paren bestämmer själva hur ofta de ska träffas samt vad de ska hitta på. Projektet arrangerar också regelbundna gemensamma gruppaktiviteter (se bilaga) som många väljer att följa med på. De gemensamma aktiviteterna är också en mötesplats för dem som ännu inte har blivit matchade, de är en arena för spontana nätverksbildningar, samt ett stöd för de matchningar som inte fungerar så bra. Under våren för den utsatta utvärderingsperioden har det också blivit arrangerat olika kurser i samarbete med Arbetarnas bildningsförbund. Kurserna har varit bland annat datakurser, matlagningskurser, musikkurser och sök-jobb-klubb, vilket har gett flyktingarna flera möjligheter att träffa personer från majoritetsbefolkningen.

Begreppsdiskussion

På FGPs hemsida diskuteras inte innebörden av integrationsbegreppet ingående. Det kan dock antydvas en tvådimensionell användning av begreppet. Integration sätts i samband med ett ömsesidigt utbyte, en relation mellan två jämlika parter. Ändå är det mest fokus på flyktingarna som den grupp som ska ges redskap för att integreras i det svenska samhället. Det är flyktingarna som ska ”guidas” in i samhället vilket kan antyda ett obalanserat ömsesidigt utbyte mellan de två parterna.

Användandet av ordet flykting kan också uppfattas vara missvisande när många av deltagarna inte är flyktingar i strikt bemärkelse. Visserligen är nyanlända flyktingar en stor målgrupp, men det är också invandrare som har varit i Sverige i flera år men känner ett behov av att delta i Flyktingguideprojektet. Även ordet guide kan vara vilseledande då det för vissa kan uttrycka ett maktförhållande, samt att ordet inte bygger upp den ömsesidighet relationen har som mål att skapa mellan flyktingen och guiden. Det kan sägas att den terminologin projektet arbetar med kan uppfattas som missvisande i förhållande till projektets syften och mål. Jag kommer dock att ansluta mig till terminologin om flykting och guide av orsaken att det är de orden som projektet använder samt att alternativa ord kan uppfattas lika missvisande. Alternativa beteckningar kan vara exempelvis mentor eller kontaktperson för guide och istället för att använda ordet flykting kan exempelvis immigranter, invandrare eller utlänningar användas. Jag vill med detta påpeka för läsaren att terminologin kan tolkas fel.

Kapitel 3: Tidigare forskning

Integration är ett stort forskningsområde med många publicerade studier och rapporter från in- och utland. Forskning kring just Flyktingguideprojekt eller liknande program är dock knapphändiga eftersom sådana projekt fortfarande är relativt nya och inte särdeles etablerade. Jag har dock hittat två publicerade studier som berör just Flyktingguideprojekt i Sverige. Å andra sidan är det fler publicerade studier om flyktingars och utrikesföddas upplevda integration som är i fokus i föreliggande studie.

Studier om Flyktingguideprojekt

Lisa Åkesson, doktorand vid den Socialantropologiska institutionen i Göteborg, skrev våren 2004 en utvärdering av samma Flyktingguideprojekt i Göteborg. Hon intervjuade både flyktingarna och guiderna om deras deltagande i projektet. Rapporten är en tydligare målutvärdering än den föreliggande som har ett mer framträdande sociologisk perspektiv samt mer fokus på integration som begrepp och fenomen. Åkessons utvärdering berör dock många likadana aspekter vilket har varit ett bidrag till denna studie både kreativt och som ett komplement för den analytiska slutledningen. Utvärderingen visade att både flyktingar och guider var mycket nöjda med sitt engagemang i projektet och fick mycket ut av att delta i verksamheten. Åkesson fann att flyktingarna i studien har fått bättre kunskap om arbetslivet och utbildningssystemet. Vidare har deltagandet varit betydande för självkänslan då de lärt känna en representant från majoritetssamhället som ser deras kapacitet och förmåga. Guiderna har fått ett mer mångsidigt umgängesliv och nya insikter om internationella förhållanden samt Sverige som ett mottagarland. I utvärderingen visar hon på att de ”krockar” som har uppstått mellan guide och flykting har handlat om genus- och könsrelaterade frågor. Det framkommer dock att dessa ”krockar” inte har diskuterats öppet men kom fram under intervjuerna med guiderna. Åkesson hävdar att projektet har uppnått målet om integration.

Maria Söderberg, FOU Södertörn, skrev 2003 rapporten *Flyktingguider- ett komplement till lokala introduktionsprogram?* Rapporten presenterar flyktingguidernas berättelser och erfarenhet av projektet samt verksamhetens måldokument och struktur. Flyktingarnas berättelser redogörs inte för. Guidernas uppfattningar har samlats in genom både enkäter och intervjuer. Studien är en utvärdering dock ingen målutvärdering då en preciserad målformulering saknades, utvärderingen fokuserar på ”insatsen i sig” från guiderna. Guidernas förförståelse och reflektioner av projektet står i fokus samt kontakten

med flyktingen. Flyktingguiderna berättar hur deras insats har hjälpt flyktingarna med att vara en resurs i form av kulturell och samhällelig information om Sverige. Flera skulle dock önska att flyktingarna tog mer användning av dem då flera upplevde att flyktingarna bara såg dem som vänner och inte som resurser. För många invandrare har kontakten med flyktinguiden utgjort den enda kontakten med majoritetssamhället. Mötet för guidernas del har upplevts som spännande och kunskapsgivande i kulturell mening.

Studier om integration

Upplevd integration är ämnet för Osman Aytars examensarbete i utredningssociologi ”Integration i mångfald -en studie av sex invandrargrupper upplevda integration i Sverige” utgiven 1999. Han undersökte sex invandrargrupper upplevda integration genom att genomföra en kvantitativ analys av data insamlad av Statistiska Centralbyrån. Upplevd integration kördes mot olika variabler för att hitta ett kausalt samband till varför några upplever sig vara mer integrerade i samhället än andra. Intressant vid denna studie var att den förklarande variabel som bäst kunde förklara variansen av upplevd integration var sociala relationer med svenskar. Vidare upptäckte han att invandrades tendens till att assimileras i samhället ökade med tätare kontakt med svenskar. Även faktorn vistelsestid visade att invandrades tendens till assimileras ökar med tiden i landet samtidigt som upplevd samhörighet med Sverige stärktes. Aytar konstaterade också att lågutbildade individer och yrkesutbildade arbetare tenderar att i större utsträckning assimileras jämfört med andra.

Lisbeth Eriksson utkom med sin avhandling ”Jag kommer aldrig att tillhöra det här samhället” i 2002 och undersöker hur den etniska mångfalden hanteras inom svensk folkhögskola genom att tolka invandrardeltagarnas och lärarnas upplevelser ur ett integrationsperspektiv. Hon tittar närmare på hur olika undervisningsstrategier påverkar ens integration samt hanterar mångfalden i klassrummen. Eriksson applicerar integrationsperspektivet på sociala relationer inom skolan men också livet i samhället i övrigt. Resultaten av studien som är relevant i detta sammanhang är att hennes respondenter upplever en stark social segregation med liten kontakt med majoritetsbefolkningen och således känner sig lite eller inte alls delaktig i det svenska samhället. De respondenter som deltog i en blandad klassform, svenskar och utlandsfödda, upplevde dock en större känsla av gemensamhet med det svenska samhället än de som gick i klasser med enbart utlandsfödda. Emellertid ledde ingen av klassformerna till en social integration, men hade andra positiva effekter som kunskaps om det svenska samhället. Studien konkluderar också med att de som inte assimileras ställs utanför samhället. Respondenterna uppfattade det som omöjligt att bli

erkända som en del av samhället om de inte avstod från sin egen kultur och lät sig bli assimilerade.

Jose Alberto Diaz utkom i 1993 med sin avhandling ”Choosing Integration”, en kvantitativ analys av tre invandrargrupper i Sverige. En av frågeställningarna i studien ämnar identifiera de olika faktorer som påverkar dessa invandrargrupper sociala integration i samhället. Syftet var inte att värdera kvaliteten av den sociala integrationen däremot kvantiteten i jämförelse med vilken invandrargrupp man tillhörde. Diaz konkluderade att en rekonstruktion av den invandrades sociala liv är mycket viktig för en vällyckad integration och visar på att invandrare lever ett mycket mer socialt isolerat liv till skillnad från svenskar. En faktor för en lyckad social integration, påpekar Diaz är den invandrades motivation. De som hade tankar på att flytta tillbaks till sitt hemland visade tendenser till en sämre social integration. Respondenter som bodde i etniskt segregerade områden visade sig också uppleva en svagare social integration. Diaz använde variabeln kön, men fann inget samband mellan kön och social integration. Vidare upptäckte han att variabeln vistelsestid i Sverige inte hade någon större effekt på den sociala integrationen. En variabel som han upptäckte hade en positiv effekt på social integration var deltagande i fackföreningar på sin arbetsplats. Vad gäller dimensionen subjektiv integration fann Diaz att den påverkas bl.a. av invandrarnas upplevelse av förlorad status i och med flytten till Sverige.

Vidare kan det nämnas forskning genomförd av Integrationsverket som berör just upplevd integration och känsla av samhörighet till Sverige. Anders Langes utgav år 2000 rapporten ”Diskriminering, integration och etniska relationer” på uppdrag av Integrationsverket. Rapporten är en analys av sex stora kvantitativa undersökningar av utrikesföddas livsomständigheter i Sverige som bland annat behandlar subjektiv- och social integration. Studien visar att yngre respondenter, de med högre utbildning, de som var unga vid ankomst till Sverige samt med längre vistelsestid i Sverige umgås med svenskar i en större utsträckning än respektive motparter. Med andra ord individer som föll inom en eller fler av dessa kategorier upplevde en större social integration. Studien visar också att många upplever det som svårt att få svenska vänner, vilket tolkas som en form av diskriminering av respondenterna, då de förvägras möjligheten att ingå i närmare relationer med majoritetsbefolkningen. Studien undersöker också samband mellan olika variabler och subjektiv integration. Resultaten visar att längre vistelsestid i Sverige ökar känslan av samhörighet. Variabler som ålder, utbildning och kön visade inga effekter på samhörighetskänslan. På frågan om var man känner sig mest hemma visade studien att de som känner sig mest hemma i Sverige var de som var yngre vid ankomsten till Sverige, de som har

längre vistelsestid i Sverige, de yngre, de som upplevde minst diskriminering, de som hade mest kontakt med svenskar och de som kände samhörighet med Sverige. Variablerna kön och utbildning saknade effekt i detta tillfälle.

Kapitel 4: Teoretiska utgångspunkter

Integration och assimilation som begrepp och fenomen

Mötet mellan utrikesfödda och majoritetssamhället har beskrivits på många olika sätt, assimilation och integration är de begrepp som det oftast refereras till och är de begrepp jag främst kommer att förhålla mig till i denna studie. Begreppen kan fungera som enbart deskriptiva beskrivningar av det mångkulturella mötet, men de kan också vara normativa, uttrycka hur mötet mellan folkgrupper borde vara. (Bauböck 1996:9-10) Begreppen kan iläggas stor betydelse då de syftar till att vara vägledande för mänskligt handlande och politisk praktik. Integration och assimilation har således olika betydelser, olika användningsfunktioner samt inget olika förhållningssätt.

Fram till början av 70-talet var den svenska invandringsspolitiken baserad på assimilationstanken. Staten ansåg att kontakten med sina kulturella traditioner och språk var viktigt, men ansåg det inte som lämpligt eller ha sig möjlighet att ha särskilda arrangemang för dessa grupper. Det uppfattades att bistånd till bevarandet av andra kulturella grupper skulle medverka till att skapa isolerade nationella befolkningsgrupper, samtidigt ansågs det vara en privatsak, inte en sak som statens skulle blanda sig i. Vidare betraktade staten det som bäst att de som inte tänkte återvända till hemlandet skulle assimileras så snart som möjligt. Med assimilation menades en ensidig anpassning av de utlandsfödda, de skulle bli ”svenska”. (Prop. 1997/98:16) Sverige har på så vis varit normativ i sin politik gällande invandring på 60-talet.

Sociologen Milton Gordon (1964) beskriver assimilation på samma sätt som den svenska regeringen gör, dock deskriptivt, och utvecklar genom att beskriva majoritetssamhället som en standard som invandrade grupper ska anpassa sig till, samt mätas upp emot. Denna så kallade standard är allomfattande, den inbegriper kulturen, beteendet, religionen och identiteten, man ska helt enkelt vara som majoritetssamhället. Med andra ord, en idealform av assimilation ska resultera i en homogenitet bland befolkningen. (1964:67-72)

Kamali (2004) hävdar att man är assimilerad när man tar över de kulturella normerna och värderingar som majoritetssamhället har så att man blir oskiljbar från de infödda (2004:22). Kultur kan definieras som de koder, föreställningar och värden som människor delar och som de kommunicerar och bearbetar i socialt handlande (Ehn och Löfgren 2002:9) Kultur kan sammanfattningsvis definieras som en grupps norm- och värdesystem. Även Bauböck (1996) beskriver assimilation som ett tillstånd där de invandrade omformas till att bli

lika de redan etablerade i samhället. Han påpekar också att de som inte underlåter sig assimilerings blir utsatta för exempelvis bostadssegregering som konsekvens. (1996:10)

Regeringen påpekar dock i sin proposition till riksdagen att assimilation kan bli följden av människors egna och frivilliga ställningstaganden. (Prop. 1997/98:16). Det är viktigt att påpeka att assimilation inte är ett enbart påtvunget fenomen, men också ett självvalt sätt att bli en del av samhället. Det kan dock diskuteras om det är självvalt eller inte, även om staten inte har det som en politisk vision. Det kan hävdas att det sociala bemötandet av samhället i stort kräver en assimilation för att godkänna de nya borgarna vilket gör det svårt att hålla på sin egen kulturella särart.

Assimilation och integration är inte begrepp som är åtskilda från varandra. Det kan hävdas att de inom vissa områden inte är skiljbara alls, andra kan hävda att de är varandras motsatser, det kan också hävdas att det är enbart gradskillnader från varandra. Kamali (2004) hävdar att integration inte är det motsatta till assimilation, men det första steget till assimilation vilket är oundvikligt. Det diskuteras inte hur snabb denna process från integration till assimilation är, om det är tal om några år eller generationer. Integration beskrivs vidare av Kamali som när de utlandsfödda är en arbetande del av samhället, men samtidigt behåller en del av sin upprinnliga kulturella identitet (Kamali 2004:21-22).

Sociologen, Jose Alberto Diaz, (Integrationsverket 2004:03) skriver å andra sidan att integration är motsatsen till assimilation då integration enligt honom förespråkar ett heterogent samhälle som möjliggör en kulturell särart. Det betyder att ett integrerat samhälle också är ett mångkulturellt samhälle, eller som regeringen kallar det ”ett samhälle med mångfald” vilket inbefattar variationer av etnicitet, religion, kultur och språk (Prop.1997/98:16). Integration betyder vidare, enligt Diaz, tillgång till samhällsfältet. För att få tillgång till samhällets arbetsmarknad, utbildning, bostäder och välfärdsfördelar måste de nyanlända upptas i olika typer av sociala relationer som till exempel ekonomiska relationer inom arbets- och näringsliv, maktrelationer inom byråkratin och politiken, men inte minst sociala nätverk i stort som på arbetsplatsen, i grannskapet och multi-etniska vänskapskretsar. Diaz beskriver detta mer ingående i sin avhandling *Choosing Integration* (1993), att integration uppmanar till och möjliggör deltagande i värdssamhällets sociala sfär till skillnad från assimilation som indikerar en förening i värdssamhällets kulturella sfär (Diaz 1993:14-17). Diaz hävdar att det är genom olika typer av sociala relationer som man gradvis blir mer och mer integrerad och jämlik i majoritetssamhället. (Integrationsverkets 2003:03:30-31, Diaz 1993) En total integration betyder enligt Diaz en fullständig likhet mellan svenskars och de utlandsföddas deltagande i den socialt reglerade distributionen av resurser, d.v.s. deltagande

på arbetsmarknad, politiska sfären samt tillgång till bostadsmarknaden etc. (Diaz 1993:17). Integration är således ett tillstånd samt en process.

Regeringen framhåller Diaz definition av integration och beskriver att integration handlar om möjligheter till att ingå i en större helhet utan att behöva göra våld på sin kulturella eller etniska identitet. Man ska alltså kunna behålla sin kulturella särart samtidigt som man är en fullvärdig svensk medborgare. Det påpekas dock att en viss anpassning emellertid måste ske i mötet mellan människor utan att denna anpassning konkretiseras ytterligare. Vidare resoneras det att integrationens övergripande mål bör vara att åstadkomma en samhällsgemenskap med samhällets mångfald som grund. I propositionen poängteras också att integration handlar om ömsesidighet i den bemärkelsen att alla är delaktiga och medansvarliga för den. Integration omfattar en medverkan från hela samhället: organisationer, myndigheter, näringslivet och enskilda. Integration är inte endast en fråga om och för invandrare. (Prop. 1997/98:16) Integration ligger således inte bara i händerna på staten vilket också Kamali (2004) framhäver, det ligger också i händerna på individerna i samhället.

Ackulturation är ett begrepp som bör nämnas i detta sammanhang. Ackulturation är den process varigenom man lär sig det nya landets norm- och värdesystem. (Eriksson 2002:148) Det kan således påstås att ackulturation är integrationens motpart då ett norm- och värdesystem utgör en stor del av en kultur som integration har som ambition att inte göra våld på. Hosseini-Kaladjahi (1997) hävdar att ett visst mått av ackulturation är nödvändigt för att en social integration ska komma tillstånd. Ett visst mått av ackulturation kan hävdas leda till en mer universalistisk situation där alla omfattas av samma norm- och värdesystem (Eriksson 2002:148).

Integration som process och tillstånd

Integration är en komplex process som berör flera samhällsområden som vi redan i förra stycket stadfästade. Regeringen påpekade i sin proposition 1997/98:16 att integration är en process som måste baseras på ömsesidighet från samhällets alla olika parter: myndigheter, näringsliv och individer. Det handlar om en flerdimensionell process vilket innebär att integration inte är ett fenomen som karakteriseras av endast en typ av sociala förhållanden och relationer mellan människor. Diaz skiljer mellan fem olika dimensioner av integration som kan förklara fenomenet som en process och som ett tillstånd (Integrationsverkets rapportserie 2004:03).

Arbetsmarknadsintegration är en dimension: Har flyktingar/invandrare tillgång till den svenska arbetsmarknaden och således möjlighet att vara självförsörjande? Boendeintegration

är den andra dimensionen: Har invandrare möjlighet att skaffa boende var dem önskar eller är de hänvisade till vissa områden? Vidare har vi medborgerlig integration: Har de nya borgarna lika politiska rättigheter och är de deltagande i samhällets institutioner och civila organisationer? Social integration är den fjärde dimensionen: Har de utlandsfödda tillgång till ett svenskt socialt nätverk eller är de olika miljöerna i Sverige etnisk och kulturellt segregerade? Slutligen har vi subjektiv integration: Hur upplever flyktingarna/invandrarna sin egen roll och identitet i det svenska samhället?

Det är de två sistnämnda integrationsformerna: social och subjektiv integration, som denna studie kommer att fokusera på. Alltså integrationsprocesser på den individuella nivån (meso- och mikrodimensionen), inte på strukturell nivå (makrodimensionen).

Social integration

Sociala relationer mellan majoritetssamhället och den invandrande är av central betydelse i integrationsprocessen. Speciellt viktigt är möten som berör primärgruppen, d.v.s. grannskap, vänkrets, familj och arbetsplats, med andra ord mesodimensionen (Integrationsverket 2004:03:58,74). Tillgången till sådana etniskt blandade sociala nätverk kan anses vara ett socialt kapital enligt Bourdieus definitioner då det är genom sociala relationer som normer, attityder som tillit mellan individer skapas (Andersen och Kaspersen 1999:376-381). Diaz (1993) utvecklar detta resonemang ytterligare med att hävda att sociala relationer med majoritetsbefolkningen ger de utlandsfödda en bättre tillgång till samhällsfältets olika områden. Han är av den åsikt att man uppnår ”sociala resurser” genom kontakt med primärgruppen av majoritetssamhället (1993:214) Tillgången till sådana sociala relationer kan dock vara svår.

Kamali (2004) hävdar att sociala relationer med majoritetssamhället är speciellt svårt initialt p.g.a. att invandrarnas kultur skiljer sig från den normativa kulturen i värdsamhället. Durkheim har varit en av de banbrytande teoretikerna i diskussionerna kring social integration och påpekar också just den kulturella faktorn som viktig. Han hävdar att människors solidaritet (som kan hävdas vara en effekt av social integration) till varandra bygger på gemensamma kulturella värderingar, regler och normer. Bristen på dessa gemensamma drag förorsakar ett tillstånd av anomie och försvagad social integration. (Andersen och Kaspersen 1999:85-87) Idag är det nog inte bristen på regler och normer som försvårar den sociala integrationen men bristen på ett gemensamt normssystem, hävdar Kamali (2004:35).

En teoretiker som bygger mycket på Durkheim är Landecker som också erkänner kulturella skillnader som en faktor för social integration. Han anser att det finns ytterligare

faktorer som måste tas i betraktning när det talas om social integration vilket han definierar som normativt beteende och kommunikation. (Diaz 1993:124) Normativt beteende kan ofta likställas med kultur då det är kulturen som avgör vilket beteende som accepteras eller inte. Faktorn kommunikation är också mycket central när det pratas om social integration då social kontakt förutsätter en språklig kommunikation.

Utbytet av den sociala interaktionen måste också ses i samband med kvantiteten av kontakten, d.v.s. antal personer man har kontakt med, det måste också ses i samband med kvaliteten av kontakten, d.v.s. hur ofta man träffar svenskar. (Integrationsverket 2004:03:75).

Subjektiv integration

Denna mikrodimension berör den invandrades föreställningar om sin egen integration, om känslor av identitet, samhörighet med det nya samhället samt grad av tillfredsställelse med sin integration. Det innefattar också personens föreställningar om hinder för integration samt hans/hennes egen motivation för att engagera sig i integrationsinriktade handlingsstrategier (Integrationsverket 2004:03:85). Individens upplevelser av subjektiv integration är ett bra sätt att komma närmare en bedömning av hur integration fungerar i samhället. De invandrades subjektiva uppfattningar om sin egen integrationsrelaterade livssituation, levnadsvillkor och subjektiva måluppfyllelse i det nya samhället. Den subjektiva integrationen, eller upplevd integration som är begreppet Aytar (1999) använder, speglar ofta deras uppfattningar av integration på andra områden som arbetsmarknadsintegration, boendeintegration och medborgerlig integration, vilket också Aytar påpekar. Lange (2000) hävdar att subjektiv integration har ett tydligt samband med upplevd diskriminering.

Nader Ahmadi (2000) är en annan forskare som har uppmärksammat individens subjektiva perspektiv på integrationsprocessen, han kallar det däremot för psykosocial integration. Han går ett steg längre och påpekar individens identitet som en viktig del av den upplevda integrationen, att de är direkt kopplade till varandra. Identitet och integration är kopplade till varandra i t.ex. mötet mellan utlandsfödda och majoritetssamhället då den enes uppfattning av den andras identitet inte samsvarar med personens egen uppfattning av sig själv.

Identitet kan delas upp i en subjektiv och en objektiv del. Den subjektiva identiteten baseras på individens egen självbild samt individens bild av sin egen grupp. Den objektiva identiteten baseras däremot på andras bild av individen samt individens grupp. (Nader 2000, Lange, Westin 1981) Nader hävdar vidare att social kontakt med majoritetsbefolkningen underlättar integrationen då den utlandsfödda får en uppfattning om det sammanhang (aktörer

och strukturer) i vilket integrationen ska ske. Således kan man se sig själv som en del av samhället (Ahmadi 2000:176f).

Kapitel 5: Metod

När man väl har kommit fram till vad man vill forska om måste man också ta ställning till hur man ska komma åt kunskapen. Vilket är det bästa sättet? Kvalitativ eller kvantitativ ansats, eller kanske en blandning av dem båda?

Jag valde att fokusera på kvalitativa intervjuer och har sammanlagt genomfört 10 intervjuer med 14 flyktingar (4 parintervjuer och 6 intervjuer med enskilda personer). En orsak till detta val var att jag ansåg att en kvalitativ ansats var mest lämplig för att få svar på de frågor jag önskade att belysa, d.v.s. få en ökad förståelse för integrationens sociala process utifrån ett aktörperspektiv. Min ambition var att fånga flyktingarnas erfarenhet, deras variation av upplevelser och tankar om integration. Denna variation betraktade jag som svår fångad genom enkäter med fasta svarsalternativ (Holme och Solvang 1997:79ff). Användandet av enkäter skulle också betyda ett betydande bortfall av respondenter på grund av språkliga svårigheter.

Et annat skäl till val av metod var att jag inte ansåg mig kunnig nog att sätta upp sådana standardiserade svar som de kunne välja mellan. Mina erfarenheter av integrationsproblematik som en ljushårig ung akademiker bedömde jag som otillräkliga vilket på så sätt skulle kunna inskränka helhetsförståelsen. Jag önskade att mina intervjupersoner skulle ge mig sina kunskaper och åsikter om ämnet och inte att jag skulle pådyvla dem min. På detta sätt hoppas jag kunna fånga en ny och mer utvecklande kunskap som kan vara en resurs i det vidare integrationsarbetet. Dessa skäl för val av en kvalitativ metod kan anses vara befogat enligt Holme och Solvangs beskrivningar av kvalitativ respektive kvantitativ metod (1997:78).

Urval av intervjupersoner

För att fånga variationen av upplevelser i flyktingguideprojektet ansåg jag det mycket viktigt att intervjupersonerna skulle representera variationen av flyktingar i projektet. Det måste dock påpekas att intervjupersonerna inte är representativa i en exakt kvantitativ mening eftersom det finns många olika kriterier att ta i betraktning och att antalet intervjupersoner enbart var 14 personer. Antalet intervjuade är heller inte omfattande nog för att dra generella slutledningar. Jag kan dock utröna tendenser från intervjuerna vilket jag kommer att anknyta till teorier om integration.

Kriterierna för urvalet var bland annat en jämn könsfördelning. Även om majoriteten av deltagarna var flykting- och invandarmän valde jag en jämn fördelning av kvinnor och män för att lyfta fram eventuella olikheter i könens erfarenheter av projektet och integration i allmänhet. Däremot har urvalet skett efter projektets variation vad gäller ålder och etnisk tillhörighet. En respondent var i början av tjugooåren, sju av dem var mellan tjugofem och trettiofem, fyra i fyrtioårsåldern och två i femtioårsåldern. Alla var från Främre Asien. Ett annat kriterium var de intervjuades samlevnadsform - om de var gifta eller ensamstående, med eller utan barn. Jag valde att utföra fyra parintervjuer och resten med enskilda personer. Kvinnan och mannen i varje par har jag valt att intervjua tillsammans då jag önskade komma närmare deras gemensamma erfarenheter som par i flyktingguideprojektet. Urvalet hade också en spridning beträffande utfallet eller kvaliteten på relationen mellan flykting och guide. Jag valde att genomföra två intervjuer som hade en mindre bra matchning, två som hade ok matchning och dem resterande som hade en bra matchning med sin guide. Denna variation ville jag ha för att undersöka en eventuell skillnad i respondenternas integrationsprocess. Fokus ligger dock på de flyktingar som har en bra matchning då antagandet är att dessa har upplevt en större integration. Det är faktorer för en vällyckad matchning och integration som jag vill komma åt. Det sista kriteriet för urvalet var att flyktingarna ska ha varit matchade i minst åtta månader då fokus ligger på hur FGP har påverkat deras integration vilket sannolikt är mer framträdande efter en längre tid som matchad. Flyktingarna har varit matchade från 8 månader till över 2 år. En person hade dock varit i en matchning kortare än 8 månader, denna person hade däremot ingått i en annan matchning innan därför ansågs inte den kortare tiden för den nya matchningen vara ett hinder.

Genomförandet

Urvalet gjordes i samarbetet med projektledaren och vi formulerade ett gemensamt brev (se bilaga) som vi skickade ut till urvalsgruppen. Brevet innehöll lite generell information om uppsatsen syfte och vikten av deras samarbete. Några dagar efter brevet skickades ut ringde jag upp personerna för att avtala tid och plats för intervjun. Alla tillfrågade flyktingar ställde upp på intervjun. Nio av tio intervjuer genomfördes hemma hos respondenterna. Att intervjuerna genomfördes hemma hos respondenterna var också mitt önskemål så att de intervjuade skulle känna sig så bekväma som möjligt (Repstad 1999:72). Vid fem tillfällen genomfördes intervjuerna med tolk.

Intervjuerna tog mellan en och två timmar att genomföra. Inför intervjuerna hade jag utarbetat så en kallad intervjuguide (se bilaga) enligt de rättningslinjer som Kvale (1997)

beskriver. Intervjuguiden fungerade som en vägledning, inte som en fast strukturerad mall för intervjun. Jag försökte lägga upp intervjuerna relativt öppna och ostrukturerade för att skapa goda förutsättningar för den intervjuade att berätta fritt. Intervjun styrdes således inte i lika hög grad av mina förutfattade uppfattningar. Den intervjuades upplevelser stod i centrum och inte mina antagelser om hennes/hans upplevelser. På detta sätt hoppades jag upptäcka eller ana samband som jag tidigare inte har tänkt på och således få en bättre helhetsförståelse.

Intervjun inleddes med en kort beskrivning av syftet med uppsatsen enligt Vetenskapsrådets forskningsetiska principer (2002). Vidare informerades de om de övriga principerna: att de har rätt att själva bestämma över sin medverkan i studien, att de uppgifter de lämnar kommer att behandlas konfidentiellt och att den insamlade empirin endast kommer att användas för forskningsändamål.

Jag framhävde också min egen roll i arbetet, att jag var student och inte en myndighetsperson eller en representant för projektet. Genom att klargöra min egen roll hoppades jag att de intervjuade kände sig friare att berätta om sina upplevelser och åsikter. Vid de tillfällen det användes tolk tog jag också upp dennes roll och tystnadsplikt.

Inledningsvis berättade flyktingarna om sin bakgrund: familjesituation, utbildning och sysselsättning. Därefter var jag intresserad av att veta den intervjuades uppfattning av begreppet integration. Begreppet används och beskrivs mycket olika. Således ansåg jag det viktigt för mig att få ett visst grepp om hur de intervjuade uppfattade ordet. Vidare ville jag att den intervjuade skulle berätta om tiden innan hon/han deltog i projektet samt den första tiden efter matchningen och hur det har varit under den sista tiden. Under dessa tre tidsepoker av projektet ville jag att flyktingen skulle berätta mer ingående om mötet med Sverige, svenskar och guiden, deras sociala nätverk och deras upplevelser av projektet. Detta är teman som bygger på projektets mål, således också studiens frågeställningar. Slutligen önskade jag att de intervjuade skulle kommentera önskade förändringar av projektet som de ansåg kunde underlätta integrationen. Även om intervjuguiden berörde specifika ämnen som jag önskade få kommenterade försökte jag formulera frågorna så öppna som möjligt för att ytterligare främja en öppen och fri berättelse från den intervjuade.

Intervjuerna spelades in på band med de intervjuades tillåtelse för att underlätta mitt vidare analysarbete samt öka tillförlitligheten av dokumentationen. Vid ett tillfälle användes inte någon bandspelare då respondenten kände sig friare att prata utan. Istället skrevs noggranna anteckningar.

Mitt analytiska arbetssätt

När alla intervjuerna var genomförda var det så dags för att lägga materialet till rätta för analys. Jag valde att genomföra en lättare form av transkribering (Holme och Solvang 1997: 140) då materialet har varit överväldigande i förhållande till de resurser jag hade till förfogande. Utsvävningar som jag inte ansåg relevanta för studiens syfte valde jag att bortse från eller enbart kort sammanfatta under transkriberingen. De avsnitt som var viktiga har jag däremot transkriberat ordagrant. Språkliga fel har jag emellertid i vissa fall korrigerat i utskriften, detta för att underlätta läsarnas förståelse av citaten som används i den senare resultatredogörelsen. Jag har dock varit mycket mån om att inte göra om talspråket till skriftspråk för att i största utsträckning bibehålla de muntliga särdragen samt självfallet ändra minst möjligt av respondenternas svar. (Holme och Solvang 1997:140-141) Några veckor efter transkriberingen var gjord lyssnade jag igenom banden igen samtidigt som jag gick igenom transkriberingen på nytt för att dubbelkontrollera om jag kan ha missuppfattat något eller bortsett från något som var av relevans. På detta sätt styrktes intervjuernas reliabilitet (Kvale 1997:150)

Nästa steg i analysen var att läsa igenom och försöka se gemensamma tendenser eller återkommande teman i de olika intervjuerna, vilket är en analysmetod som Flick beskriver (2002:185). Många teman var självfallet återkommande då de var uppsatta i intervjuguiden. Jag ville också titta närmare på hur de besvarade olika teman och om det fanns teman som kom upp utanför intervjuguiden. Efter att först ha kategoriserat intervjuerna tematiskt ”klippte” jag upp alla intervjuerna efter dessa teman. Teman blev blant annat: kontakt med guiden, socialt kontaktnät, svenska språket, identitet och integration. Vidare försökte jag organisera alla ”utklippen” i varje tema och jämföra dem med varandra för att undersöka vilka tendenser som var de vanligaste.

Syftet med den kvalitativa forskningsmetoden är att beskriva och tolka de teman som förekommer i respondenternas livsvärld (Kvale 1997:170). Tolkningen sätter således höga krav på forskaren för att studien ska ge validativa och reliabla resultat. Flick (2002) hävdar att forskare kan hamna i tre fallgropar när de skriver sin analys som gör den ej giltig. Relationen som forskaren ser är inte korrekt, forskaren har refuserat en korrekt relation eller för det tredje forskaren har frågat fel frågor (Flick 2002:222). Fallgroparna för en forskare är många, således måste man alltid ha i åtanke att man påverkar sin forskning utifrån den förförståelse och bakgrundskunskaper man har med sig. (Gilje och Grimen 2002:183ff). Jag har under arbetet med denna studie försökt att ha ett aktivt förhållningssätt till möjliga sätt jag kan ha påverkat och tolkat mina intervjupersoner felaktigt. Av denna anledning ansåg jag det

mycket viktigt att styrka min objektivitet genom metodologisk tolerans (Gilje och Grimen 2002:203-204). Jag såg denna metod som ett skydd mot min egen självsäkerhet när det gäller mina förutfattade tolkningar. Under arbetets gång har jag även försökt använda mig utav Gadamers holistiska kriterie för korrekt förståelse som innebär att man ska betona det inre sambandet mellan materialets delar och helhet (Gilje och Grimen 2002:197).

Studiens avgränsningar

På grund av studiens mindre omfattning har det varit behövt att göra vissa avgränsningar. Som jag redan har påpekat är integration en process som har många dimensioner samt påverkar många samhällsområden. För att förstå integration som fenomen kan det hävdas att det är viktigt att se till alla dessa dimensioner för att få en helhetsbild. Denna studie kommer emellertid enbart fokusera på två dimensioner: social och subjektiv integration. Denna avgränsning kan anses vara studiens brist, men det har varit nödvändigt att fokusera på ett mindre område inom integration av tid- och resursknapphet. Social och subjektiv integration är dock de dimensioner som jag bedömer vara mest relevant för studiens frågeställningar. Förhoppningsvis kan resultaten av denna studie också bidra till en bredare förståelse av också de andra integrationsdimensionerna.

En annan avgränsning som jag vill anmärka på är könsaspekten inom integration. Jag har valt att hålla denna diskussion på en generell nivå. Det finns flera anledningar till detta val. För det första för att avgränsa studiens omfattning samt det faktum att jag intervjuade mannen och kvinnan gemensamt i paren. Jag fann det troligt att en intervju av paren gemensamt rörande deras personliga erfarenheter av integration ur ett könsperspektiv inte skulle vara så utvecklande som vid enskilda intervjuer. Jag kunde ha intervjuat dem enskilt, men bedömde det som mycket mer resurskrävande. Könaspekten är dock inte helt borttagen från analysen, men är inte det som är i fokus.

Vidare vill jag poängtera att denna uppsats enbart beskriver flyktingarnas upplevelser av integration. Detta kan ge en oriktig bild av att integration bara är ett fenomen som berör de utlandsfödda, något som givetvis inte är fallet. För att snäva in studiens vidd har jag valt att enbart fokusera på flyktingarnas upplevelser eftersom jag uppfattar dessa röster som mindre hörda i integrationsdebatten. Jag vill att du som läsare ska ha detta i åtanke när du läser denna studie. Denna avgränsning gör det också svårt att utvärdera om projektet har nått sitt mål att motverka okunskap och fördommar vilket hade behövt en större målgrupp av intervjupersoner, exempelvis guiderna i projektet.

Kapitel 6: Resultatredovisning

Resultatredovisningen har fyra avsnitt. I det första beskrivs flyktingarnas uppfattning av integration som begrepp och fenomen. Nästa avsnitt innehåller respondenternas upplevelser av tiden innan deras deltagande i Flyktingguideprojektet. Vidare behandlas flyktingarnas utbyte av projektet i det tredje avsnittet. Detta avsnitt är direkt relaterat till studiens första frågeställning om vilka effekter har Flyktingguideprojektet haft för de deltagande flyktingarna på deras liv i Sverige. Även den andra frågeställningen, nämligen om flyktingarna upplever att de efter deltagande i projektet har blivit mer integrerade i det svenska samhället, behandlas under detta avsnitts sista moment. Nästa och sista avsnitt behandlar också den andra frågeställningen om flyktingarnas uppfattning av deras integration. Här är det dock mer fokus på deras uppfattningar om hinder för integration och hur de skulle vilja förbättra Flyktingguideprojektet. Vissa delar av resultatredovisningen är inte direkt kopplat till några av frågeställningarna men jag anser dessa ”utsvävelser” befogade för att få en tydligare bild av integrationens resa.

Uppfattningen av integration som begrepp och fenomen

Som teorikapitlet visade är integration ett väl använt ord som kan tydas på olika sätt. Intressant är dock att få veta vilken betydelse respondenterna i denna studie lägger i begreppet då det är bl.a. deras subjektiva upplevelser av uppnådd integration som är i fokus. Vad betyder det att vara integrerad för dem? Har de samma definition som till exempel den svenska regeringen? För att förstå deras upplevda integration är det ofrånkomligt att inte lägga vikt på just deras uppfattning av begreppet samt fenomenet integration.

Under intervjuerna framkom det tydligt att mina respondenter hade mycket olika uppfattningar av begreppet integration. Flera hade ingen uppfattning eller kännedom av begreppet i sig, medan några få hade en tydlig bild av begreppet i detalj. Fenomenet integration eller rättare sagt processen att bli en del av samhället var det däremot enklare att yttra sig om. I den följande redovisningen kommer jag inte att skilja mellan integration som begrepp eller fenomen då jag inte finner det meningsfullt utifrån den insamlade empirin.

Det som var gemensamt för respondenterna var att vara en del av samhället betyder att man ”lär sig språket och har kontakt med svenskar”. Att ha kontakt med svenskar betydde för

alla att man också lär känna deras kultur och normer samt deras sätt att vara. En respondent formulerade sig så här:

”Integration betyder att man lär sig den svenska kulturen och det svenska språket. Allting (...) om man ska fortsätta bo här måste man integreras annars blir det svårt att få jobb”.

Detta citat representerar mycket väl de övriga respondenternas svar också. Det som är intressant med sådana yttranden är att de ser på integration mycket som ett envägsarbete från flyktingarnas sida, att flyktingarna måste anpassa sig det svenska samhället. Många använde också ordet ”anpassning” när de förklarade vad det innebär att bli en del av samhället. Ordet anpassning ger en tankeställare då det inte berörde anpassning från värdsamhället. Hos de allra flesta intervjuade betydde det enbart anpassning från deras sida. När jag så ställde en mer ledande fråga om svenskars åtaganden i integrationsarbetet var svaren inte lika konkreta som deras egna åtaganden. Svaren blev ofta att ”svenskar borde vara öppna” för att låta dem bli integrerade. På följdfrågan om de upplevde svenskar att vara ”öppna” var svaren lite tvetydiga. Nästan alla beskrev att det var ”svårt att få kontakt med svenskar” men samtidigt var svenskar ”mycket trevliga och respektfulla för olika kulturer”. Många av de intervjuade uppfattade att det var svårt att få kontakt med svenskar eftersom de bodde i segregerade områden där det inte var någon naturlig kontaktplats mellan svenskar och utlandsfödda. En annan orsak var att det låg i svenskars natur att inte vara så utåtriktade.

Enbart några få av respondenterna påpekade det ömsesidiga åtagandet integration är. En respondent förklarade:

”Det handlar om hur man kan respektera varandras tankar och kultur. Hur man kan leva utan kulturkrock. Respekt för varandra.”

Men också denna respondent framhäver att den största arbetsbördan ligger hos de som invandrat. En annan respondent beskrev arbetsbördan enligt följande:

”Enligt min erfarenhet och hur jag själv upplever det så kan man säga att i procent att det är 90 % jag som ska integrera mig i samhället och lära mig deras kultur och hur dem är. Dem lär sig också lite av min kultur och hur jag är. Det är cirka 10 %.

Denna respondent beskrev här hur han uppfattar att det är och inte hur det borde vara. En respondent beskrev integration som en människas kropp för att förtydliga det ömsesidiga arbete integration är.

”Människosläktet är olika delar av samma kropp. Jag tror det är så. (...) För det är så att om man märker att en granne eller någon behöver hjälp så ställer man upp om man har möjlighet. Det är så samhällets samvete ska fungera.”

I nästa andetag sade han att det inte alltid är så. En kvinnlig respondent uttryckte samma tanke att integration är när människor kompletterar varandra, men som respondenten innan, existerar det hinder i vägen för att detta ska ske.

Alla intervjuade tryckte mycket på deras roll i integrationsprocessen även om flera hade tankar om hur det borde vara. Jag fick intrycket av att de inte ville fokusera så mycket på hur det borde vara, men hur det är, så att de snabbast möjligt kan bli integrerade. Jag upplevde också att många var mycket försiktiga i sin kritik av svenskar och det svenska samhället. Varför de gav det intrycket kan det spekuleras om.

Innan början

På frågan om de hade några svenska vänner eller bekanta tiden innan de blev med i Flyktingguideprojektet var svaret hos de flesta nej. Några lade till ett litet skratt för att poängtera hur svårt de upplevde det att få kontakt med svenskar den första tiden. Flera beskrev hur svårt det var att förstå svenskars sätt att vara på och den svenska kulturen. Att man inte kunde språket gjorde det nästan omöjligt att ens försöka förstå. De som däremot kunde tala engelska upplevde inte samma distans. Att man inte kunde språket gjorde det också svårt att ta till sig information eller förstå hur man ska ta sig fram i det svenska systemet och hur man tar till sig de kulturella normerna i samhället. ”Det är lite svårt den första tiden innan man vet om sådana regler” berättar en person. En annan beskrev det som om han stod på en perrong och inte visste om han skulle gå till höger eller vänster för att komma vidare från perrongen.

Flera beskrev en känsla av att vara utelämnad och en känsla av otrygghet som berodde just på att man inte kunde språket och heller inte hade något kontaktnät som kunde vägleda dem i samhället och det svenska systemet. En respondent beskriver känslan av att vara ny i

Sverige så här: ”Man är rädd i början då man inte förstår och folk hela tiden säger: vad säger du?”. En annan beskrev att den första tiden här i Sverige kändes som en resa ”till innan början”. För att de överhuvudtaget kunde börja leva sina liv igen behövde de lära sig språket, kulturen och normerna.

Steget till Flyktingguideprojektet

Språket var en av huvudorsakerna till att respondenterna valde att delta i Flyktingguideprojektet. Den andra huvudorsaken var för att skaffa sig ett socialt kontaktnät utöver sin etniska grupp i det nya hemlandet. Detta var två orsaker som var gemensamt för alla intervjuade. Orsakerna till varför de ville delta i Flyktingguideprojektet var helt i linje med deras egna definitioner av att bli en del av samhället och det att vara integrerad. Med andra ord, huvudorsaken till varför de blev med i FGP var för att bli integrerade även om själva ordet integration inte användes av alla respondenter. En respondent var mycket klar i sin beskrivning av orsaken för deltagande i projektet: ”Jag ville integreras i samhället och lära mig om samhället. Samhället var främmande för mig. Allt var främmande”.

På frågan varför just genom Flyktingguideprojektet så var svaren att utan detta projekt ansågs det svårt att uppnå dessa mål. En respondent uttalade detta mycket tydligt: ”Att få kontakt här i Sverige är ett projekt i sig.” De allra flesta bekräftar denna uppfattning att det är svårt att få kontakt med svenskar, en yttrar: ”Det är svårt att få kontakt här i Sverige, de pratar inte, inte ens med varandra”. En annan respondent säger:

”Jag behöver projektet. Om du bara tittar på området här är det inga svenskar. Det är svårt att hitta svenska kompisar, och således lära svenska och svenska traditioner och kultur. Jag bor i Sverige, men samtidigt bor jag inte i Sverige här i Hammarkullen. Hur ska jag då lära mig prata bra svenska? Hur ska jag få veta hur svenskar tänker? Jag måste ut i samhället och kontakta dem.”

Sättet att få kontakt har blivit genom Flyktingguideprojektet då deras bostadsområden inte har varit en naturlig kontaktplats. Heller inte skola eller arbetsplats har varit en naturlig kontaktplats då dem flesta går på sfi skola där de enda svenskarna är lärare samt att många av dem, vid tidpunkten för sitt engagement i projektet, inte hade arbete.

Början börjar

På frågan om kontakten med guiden har varit givande svarade alla ja. Även de som har haft en mindre tillfredsställande matchning har upplevt att kontakten med guiden har varit givande dock inte givande i den utsträckningen de hade velat. Detta avsnitt av resultatredovisningen kommer att beskriva vad flyktingarna har upplevt som givande med matchningen med guiden och deltagandet i projektet. Jag har delat upp den vidare redovisningen i olika teman. Det finns ett samband mellan dessa teman, men jag har valt att göra på detta vis för att underlätta läsandet.

Språk

Alla respondenterna uppgav att språket är ett redskap och ett resultat på uppnådd integration. Innan de blev med i Flyktingguideprojektet var ett av målen att bli duktigare på språket för att kunna klara sig i samhället. En respondent påpekade dock att

”Det är en skillnad mellan att man kan språket eller vet språket. Man kan lära grammatiken och så vet man språket, men när man får en chans att prata språket då kan man språket”.

Kontakten med guide har således varit väsentlig för att kunna öva praktiskt på språket. Flera uppger att deras guider hjälper dem med språket genom att de rättar dem när de pratar fel vilket har varit uppskattat. Nu efter deltagande i projektet upplever de att språket har blivit bättre och att de klarar sig mycket bättre i sin kontakt med samhället, vilket har fått dem att känna sig som en större del av samhället. En respondent berättar:

”Jag kan inte språket så bra nu heller, men när jag tänker på den tiden (tiden innan deltagandet i FGP) så är det mycket lättare idag. Vi har klarat oss”.

Känslan av att livet har blivit lättare här i Sverige på grund av att de har lärt sig språket bättre är något som många av respondenterna påpekar. Inte bara att de har lättare att kommunicera med svenskar men också att man ”genom språket också förstår kulturen bättre”. En respondent beskriver det så här:

”Det är en sak att kunna språket, men det är en annan sak att förstå språket, det som sägs mellan raderna och det som ögonen säger och som inte uttrycks med ord. Jag är fortfarande bara halvvägs.”

Språket uppfattas således som en ingångsväg till det övriga samhället som kultur och sedvänjor. En respondent berättade att språket också är viktigt för att kunna förändra eller påverka, vilket var en indikator på uppnådd integration. En kvinna jag intervjuade berättade att språket är viktigt att lära sig inte bara för att klara sig samhället och i mötet med svenskar, men också för att förstå sina egna barn som växer upp här i Sverige. ”Vi har barn och ibland förstår vi inte dem för att de började skolan i Sverige. Jag tror i framtiden så förstår vi inte varandra.” Att lära sig det svenska språket får också konsekvenser för den privata sfären inom familjen då barnen och föräldrarna utvecklar sig olika.

Kultur

Mötet mellan två kulturer har fått flera av respondenterna att ifrågasätta sitt sätt att agera och sin verklighetsbild som deras identitet baseras på. En jag intervjuade berättar:

”Olika ideer om hur man ska leva här är olika från mitt land. Jag levde i ett samhälle där jag inte såg mig själv, min mentalitet. Världen runt mig bestämde hur jag skulle leva, jag bestämde inte själv. När jag kom till Sverige och såg hur det fungerade här ifrågasatte jag varför allt var som det var. Jag tittade uppifrån genom nya glasögon. Jag vill välja det som är bra. Det är många val att ta och nu kan jag själv ta valen, jag har kontrollen denna gången. Jag bestämmer vad som är rätt eller fel. Jag är nu på sätt och vis min egen domare. Jag ifrågasatte mycket av den verklighetsbild jag hade”

De flesta av de intervjuade förklarade att det finns en del olikheter mellan den svenska kulturen och deras egen och som respondenten tillhörande citat ovan ställer sig frågande till vilken kultur som är bäst eller riktigast. Många påpekar samtidigt att de inte värderar den ena kulturen framför den andra men reflekterar över skillnaderna. Flera av respondenterna säger att de blandar kulturena, de tar det bästa av dem båda, det som passar dem bäst.

Flera av respondenterna berättar också att de diskuterar de kulturella skillnaderna med guiderna. En respondent berättar: ”Ni gör si och så när så hände, vi handskas med det på ett annat sätt. Det är svårt att veta vad som är rätt eller fel”. På frågan om det är en svår

balansgång att pendla mellan två kulturer, två sätt av normer svarade en av respondenterna ”ja, speciellt i början. Jag tänkte och tänker mycket på det fortfarande.”

En respondent beskrev hur hans synsätt på svenska kvinnor har förändrats efter deltagande i projektet.

”Jag trodde att svenska tjejer bara var intresserade av att dricka och dansa. Men när jag träffade min guides sambo och hennes tjejkompisar så var det helt motsatt. De var alla utbildade och ville diskutera politik och historia något som jag inte trodde”.

På frågan om de känner att de kan behålla sin egen kultur här i Sverige fick jag lite olika signaler, de flesta respondenter säger dock att de upplever att de kan behålla sin egen kultur och inte känner påtryckningar till att bli ”svenska”. Samtidigt som de känner att de kan behålla sin egen kultur beskriver också flera hur de har tagit till sig delar av den svenska kulturen. Några beskriver att de i vissa situationer agerar efter den svenska kulturen och i vissa sammanhang känner påtryckningar att handla enligt den svenska kulturen. Det antyds dock att i kontakten med guiden och projektet känner de inte påtryckningar att bli försvenskade. De uttrycker att de inom projektets verksamhet uppmanas att dela med sig av sin kultur.

System

Flyktingarna berättar att de även har lärt känna det svenska samhället strukturellt och inte bara kulturellt genom guiderna. Det svenska systemet, byråkratin och dess myndigheter har de lärt känna. En respondent berättar:

”Guiden har varit väldigt hjälpsam och visat oss hur man gör, hur man bär sig åt och hur man ska hantera olika problem med myndigheter”

En annan respondent uttrycker sig så här:

”Jag känner mig tryggare. När jag behöver hjälp så kan jag ringa och fråga vad det betyder och vad jag ska göra. Hon hjälper mig förstå det svenska systemet”

Flera av de andra intervjuades utsagor bifaller med dessa citat om att guiderna har hjälpt dem förstå det svenska systemet och att denna nya kunskap har gjort dem mer kapabla att hantera

möten med myndigheter. Speciellt de intervjuade männen hade en önskan om att lära känna samhällets regler och då i synnerhet regler gällande arbetsmarknaden.

Kontaktnät

Ett av Flyktingguideprojektets mål är att flyktingarnas kontaktnät ska ha utökats utöver deras etniska gränser. Det har det visserligen gjorts då de genom projektet har blivit introducerad för en svensk guide. Mötet med guiden har för många också varit ett möte med guidens familj och vänner. Flera av flyktingarna berättar att de relativt kontinuerligt möter guidens sociala nätverk tillsammans med guiden, andra respondenter berättar att dessa möten är mer sporadiska.

De gemensamma aktiviteterna som Flyktingguideprojektet arrangerar upplevs av de intervjuade som en kontaktplats för att möta flera svenskar och på så vis utöka sitt interetniska kontaktnät ytterligare. Respondenterna upplever att på de gemensamma aktiviteterna är det öppet för att ta kontakt med de andra svenskarna till skillnad av vad många upplever i samhället i övrigt. De svenskar som medverkar gör det av samma anledning som flyktingarna själva, nämligen att få kontakt, vilket gör det till en naturlig kontaktplats. Några av respondenterna beklagade dock att det kommer fler flyktingar till de gemensamma aktiviteterna än svenskar. Flera av flyktingarna jag intervjuade poängterade att de inte i första hand ville utöka sitt kontaktnät med andra i samma situation som dem själva.

Några av respondenterna berättar att de också har deltagit i de aktiviteter och kurser som projektet har anordnat i samarbete med andra integrationsinriktade organisationer. De berättar mycket positivt om dessa aktiviteter och har där mött svenskar som inte är med i själva Flyktingguideprojektet.

Deltagandet i Flyktingguideprojektet har fått de flesta av respondenterna att känna att det idag är lättare att på egen hand ta kontakt med svenskar i samhället. Nu vet de mer om hur svenskar tänker och hur de är, vilket har gjort dem mer självsäkra i sina möten med svenskar. En respondent berättade att innan Flyktingguideprojektet var han rädd och stressad i möten med svenskar, men att han nu efter kontakten med sin guide känner ett bättre självförtroende.

Identitet

Flera av respondenterna beskriver en bild de upplever eller tror svenskar har av dem. Detta är en bild de inte känner någon tillhörighet till och som de önskar förändra. En respondent berättar:

”Det att diskutera med svenskar har jag saknat. Diskutera politik och religion. Hur svenskar tänker och vad de tänker om invandrare. De har kanske fått fel information genom tv och tidningar. Då är det bättre om jag förklarar.”

Flera av respondenterna önskar kontakt med svenskar för att ge dem en mer korrekt bild av invandrare och då också dem själva. Ett sätt för dem att göra det på är genom deras kontakt med guiderna. Genom guiderna upplever de att de får möjligheten att förändra den bild de tror svenskar har av dem samt få en bekräftelse på den person de egentligen är. Speciellt de lite äldre respondenterna upplever en pålagd identitet speciellt i mötet med myndigheter. De beskriver att de ”känner sig ovärderade” och att ”de /socialen/ tittar på oss speciellt”. En respondent berättar

”I /vårt hemland/ hade vi bra jobb och prestige, här har vi inte det. Det har vi förlorat. (...) Vi vill inte ha socialbidrag, vi vill jobba. Reglerna är stela, inte elastiska. Man ser inte individen. Vi vill men vi får inte lov”.

Mannen som står bakom detta citat hävdar att det svenska systemet jobbar emot hans önskan om att bli bidragsberoende. På så sätt jobbar de också emot hans strävan att bygga upp den identitet och status som han hade i sitt hemland. En respondent berättar att det skulle ge henne en annan självkänsla om hon kunde gå och ta ut pengar och veta att det inte var socialbidrag. De omständigheter de lever under här i Sverige är med på att förändra den identitet de hade innan de kom till Sverige.

Språket är också en viktig del av ens identitet och självuppfattning. Flera av respondenterna beskriver hur svårigheterna med att lära sig det svenska språket har påverkat deras identitet som en del av det svenska samhället.

”När jag pratar /mitt modersmål/ så har jag mina åsikter som jag uttrycker och så, men när jag pratar svenska tappar jag ord och kan inte betee mig som jag vil (...) man känner sig nervös då man inte klarar uttrycka sig som man vill”

Respondenten som står bakom detta citat beskriver vidare att han känner sig som en dubbel människa beroende på vilket språk han talar. När han pratar sitt modersmål kommer hans egentliga personlighet fram medan när han pratar svenska hittar han inte orden för att uttrycka sig och visa den person han verkligen är. Han påpekar dock att han idag inte känner detta lika

ofta som innan. Hans språk har utvecklats och också hans möjlighet att uttrycka sin personlighet. En kvinnlig respondent beskriver samma känsla och hur hon tror att den känslan aldrig kommer att försvinna så här:

”Den känslan /att man inte klarar uttrycka sig som man vill/ hänger alltid med om man inte föds här. Man drar ihop. När man tittar på sig själv /när man pratar svenska/ hör man att man har inga ord eller meningar. Hur ska jag förklara vem jag är, det här är jag. Svenskar har en bild av mig, hur ska jag förklara att den bild inte är jag”

Kvinnan som uttryckte denna känsla beskrev också hur hon genom sin guide får en bekräftelse på den person som hon egentligen är. Med hjälp av sin guide har hon lärt sig språket bättre och således fått möjligheten att kunna uttrycka sig själv på svenska samt uttrycka sin egen identitet till en svensk som hon känner bekräftar hennes självbild som individ och inte som invandrare.

Den bild de uppfattar och tror svenskar har av dem har varit ett centralt tema i intervjuerna speciellt hos de lite äldre respondenterna. De få yngre respondenterna tillägger inte lika mycket tid eller tanke på detta. Flera av respondenterna som var högt utbildade och hade jobb som gav en del status i deras hemländer la också större vikt på sin yrkesidentitet än de med lägre utbildning och jobb med mindre status. En respondent förklarade att han känner att han förlorar respekt hos svenskar då han inte kan använda sin utbildning och yrkeserfarenhet här i Sverige. Han säger vidare att ”jag måste börja om från början” vilket får honom att känna en ”stor frustration och hopplöshet”.

Några av de kvinnliga respondenterna berättade att de efter sin ankomst till Sverige har hittat en starkare kvinnlig identitet. En kvinna berättar så här:

”I /mitt hemland/ har man ingen identitet. Man är ingen människa man är ett djur. Man har inga rättigheter. Jag känner mig mer som en individ här i Sverige. Här har man rätt till rättigheter. (...) Här bestämmer jag över mitt eget liv”

Kvinnan som står bakom detta citat berättar att hon på något sätt har hittat sin individuella identitet här i Sverige som kvinna med rättigheter och ett värde hon inte upplevde att hon hade i sitt hemland. Flera av de manliga respondenterna berättade också hur kvinnors roll och identitet kan förändras. Det pratas dock i mer generella termer hur kvinnan och mannen har ett annat värde här än i deras hemland. Flera av respondenterna har själva upplevt att flera av

deras vänner som flyttat till Västvärlden av skilt sig på grund av konflikt då könsrollerna har förändrats.

Integrerade?

Det är tydligt att flyktingarna i denna studie har upplevt förändringar i sitt liv efter deltagandet i Flyktingguideprojektet. De kan nu språket bättre, de känner den svenska kulturen och det svenska systemet mer ingående, de har fått ett större svenskt kontaktnät vilket hjälper dem rekonstruera sin ursprungliga identitet. De upplever sig vara en större del av det svenska samhället idag än innan och känner sig således mer integrerade. Ingen av respondenterna känner sig dock fullständigt integrerade eller som svensk.

På frågan om de tror att de någon gång kommer att känna sig fullständigt integrerade fann de yngre respondenterna detta som mer troligt än de som hade ett redan etablerat familjeliv och yrkesliv i sitt hemland. Gemensamt för alla intervjuade var att känslan av samhörighet och tillhörighet med Sverige växer fram över tid. På frågan om de känner sig hemma i Sverige sa en respondent ”inte än, men jag gillar att vara här”. Igen så visar det på att integration är en process som tar tid. Flera av respondenterna berättade att Sverige är deras ”andra hemland”. De känner en viss tillhörighet till Sverige men dock en större tillhörighet till sitt ursprungliga hemland. En förklarade känslan så här:

”Det är ju så att vi har våra rötter där/i hemlandet/, de är kvar där, men möjligen blir det annorlunda för våra barn för de växer upp här. Men vi som är vuxna blir det så att de elementära saker i vårt liv är baserade där”.

De respondenter som också var föräldrar tryckte mycket på barnens integration som också citat ovan visar. Många av dessa respondenter förklarade att deras integration är viktig för barnen och deras relation i framtiden. En respondent säger:

”Jag kan inte känna mig främmande för den svenska kulturen för mitt barn växer upp här så jag måste anpassa mig. Om jag anpassar mig blir det lättare”

De respondenter som hade barn framhävde vikten av att bli integrerade i samhället för barnens skull. Flera av dem som var föräldrar såg sig själva som ett medium för att barnen skulle känna sig integrerade. För deras egen del var full integration svårt då de har kommit för

långt i livet för att kunna uppnå samma chans som en ”Svensson” i det svenska samhället, men det var inte för sent för deras barn att uppnå detta. En kvinna berättar

”Det här är min åsikt. Vår generation har fallit offer för det här. Vi har jobbat i vårt hemland så kom vi hit och måste köpa allt från början. I vår ålder kan vi inte jobba för att få en bra pension. Vi kan inte säga att vi kommer att bli lyckliga, men ett medelmåttligt liv. Vi kämpar för våra barn.”

Respondenterna kan sägas vara mycket villiga att bli integrerade i det svenska samhället. Ett exempel som tydligt påpekar detta är hur de motvillig önskade använda tolk under intervjuerna med anledning att de önskade öva sig på att prata svenska. Deras villighet att bli integrerade bevisas tydligt i och med deras deltagande i Flyktingguideprojektet.

Resan vidare

Framtiden och integrationens hinder

I föregående kapitel beskrevs vilka faktorer som har fått respondenterna att känna sig mer integrerade, majoriteten av respondenterna känner sig dock inte fullständigt integrerade. Vilka faktorer uppfattade respondenterna som hinder för integration? Alla respondenter ansåg att språket och kontakten med svenskar var generellt sätt de största hindren för integration samtidigt som det var den största orsaken till att de idag känner sig mer integrerade. En annan faktor som kom upp var diskriminering. Många av respondenterna var dock mycket försiktiga i sina yttrande kring diskriminering. De flesta beskriver ingående hur snälla svenskar är och hur gott mottagna de har blivit av det svenska samhället. Flera antyder dock att det råder en indirekt diskriminering i samhället. Många av respondenterna skiljer distinkt på det svenska folket och de svenska myndigheterna. Det är de svenska myndigheterna som utövar diskrimineringen genom sina lagar och regler, inte folket. Flera skiljer också på olika myndigheter när det kommer till diskriminering. Flyktingenheten, som de flesta har kontakt med de två första åren efter sin ankomst till Sverige, beskrivs i positiva ordalag till skillnad från Socialtjänsten som av flera uppfattas som stelt och kontraproduktiv när det kommer till integrationsfrågor. Flera uppfattade systemets regler som statiska eftersom de inte ger dem chansen att bli något annat än bidragsberoende invandrare. En respondent berättar.

”Man försöker komma framåt, men på grund av reglerna lyckas jag inte. Men om jag inte försöker blir jag sett på som en person som bara vill leva på socialbidrag. Reglerna hindrar att jag når målet.”

Personen i fråga önskade få mer utbildning för att senare få jobb, men fick meddelandet att mer utbildning måste han betala för själv med pengar han inte hade. Speciellt de personer som var över 45 år upplevde svårigheter med å få myndigheter till att satsa på dem. De berättade att de upplever en åldersdiskriminering inom myndigheters integrationspolitik.

Den diskriminering flera av respondenterna har erfarenhet av är bostadssegregationen vilket var ett stort samtalsämne under intervjuerna. En respondent frågade ”Varför bor det bara invandrare i Hammarkullen?” Flera av respondenterna uttryckte en stor önskan om att bo i ett mindre invandrantätt område då de ansåg att det skulle underlätta integrationen. En av familjerna jag intervjuade har valt att bo i en liten lägenhet i ett mindre invandrantät område istället för större lägenhet i Hammarkullen enbart för att underlätta integrationen speciellt för barnens skull. Föräldrarna i familjen har inget eget sovrum, de sover i vardagsrummet.

De allra flesta av respondenterna såg mycket positivt på framtiden. En respondent uttryckte: ”varje år blir bättre och bättre”, vilket sammanfattar alla respondenternas uppfattning att det tar tid att bli en del i samhället, hitta sin plats och känna tillfredsställelse. De som hade ett mindre positivt syn var de som var lite äldre och som hade upplevt en större förändring karriär- och statusmässigt med flytten till Sverige. Även om de inte såg en överdreven positiv framtid för sig själva såg de framtiden för sina barn som mer positiv. För dessa personer var också återvandring till hemlandet mer aktuellt samtidigt som det var ett känsligt tema då barnen växte upp i Sverige och inte kände samma saknad till föräldrarnas hemland.

Önskade förändringar med projektet

Alla intervjuade var mycket nöjda och tacksamma för Flyktingguideprojektet som de anser har blivit en stark länk för dem till det svenska samhället. Jag ställde dock frågan hur de skulle önska utveckla projektet för att underlätta integrationen ytterligare. Majoriteten önskade mer kontakt med svenskar. För flera var guiden och guidens familj och vänner de enda svenska personerna de kände och förslog att arrangera flera gemensamma aktiviteter så att de där genom kunde utöka sitt sociala nätverk ytterligare. Samtidigt gav de gemensamma aktiviteterna dem möjlighet att uppleva Sveriges varierade utbud av arrangemang och tillställningar som de annars inte skulle veta om. Flera påpekade dock att de skulle önska att aktiviteterna samt

kurserna skulle ha lagts på en senare tidpunkt på dagen eller på helgerna då de p.g.a. jobb eller dylikt inte kunde vara med.

Språket ansågs fortfarande vara ett hinder för deras integration. Flera av respondenterna tror deras svenska hade varit bättre med en blandning av social kontakt och svenskaundervisning. Flera av respondenterna gick inte längre på svenskaundervisning då de hade börjat arbeta, men upplevde att de fortfarande skulle vilja lära sig mer svenska. Ett förslag kan vara att starta en kvällskurs i svenska i samarbete med sfi (svenska för invandrare) för dem som jobbar på dagarna så att de kan fräscha upp sin svenska med hjälp av lärare.

Flera av respondenterna yttrade önskemål om en gemensamt lokal, typ ett café, där alla guiderna och flyktingarna kunde träffas för att prata och då få möjligheten att knyta kontakter. Förslag kom också om en anslagstavla eller informationsbord i den gemensamma lokalen med information om exempelvis fritidsmöjligheter, aktiviteter man kan delta i som var utanför Flyktingguideprojektet samt olika organisationer som man kan engagera sig i. På detta vis skulle de veta mer om olika arenor där de kunde möta fler representanter från majoritetssamhället.

Kapitel 7: Slutsatser och diskussion

Som redogörelsen i förra kapitlet visar så har flyktingarna upplevt förändringar i sitt liv i Sverige efter deltagandet i Flyktingguideprojektet. Effekterna har varit att språket har utvecklats, de har fått mer kunskap om svensk kultur med dess norm- och värdesystem, vidare har de blivit bättre orienterade inom det svenska systemet och slutligen påvisar redogörelsen hur flyktingarna upplever att deras identitet har blivit erkänd av guiderna. I den vidare analysen kommer jag att utgå från de två olika dimensionerna: social och subjektiv integration, vilka presenterades i teorikapitlet och dessutom diskutera samt dra slutsatser om huruvida respondenterna är mer integrerade i dag och vidare hur de olika effekterna eventuellt har bidragit till detta. Diskussionen om de två dimensionerna kommer att kompletteras med argumentation om integration som begrepp samt tidigare forskning.

Subjektivt integrerade?

Flyktingarnas subjektiva integration omfattar deras egna föreställningar om integration och tillfredsställelse av den, samt om känslor av identitet och samhörighet med det nya samhället. Den subjektiva integrationen kan således inte analyseras så konsekvent från de vedertagna definitionerna om integration. För att analysera den subjektiva integrationen hävdar jag att man måste utgå från deras egen subjektiva definition av integration.

Gemensamt för alla de intervjuade var att integration eller att integreras betydde att lära sig språket och ha kontakt med svenskar. Kontakt med svenskar betydde vidare att lära känna deras kultur och normer samt deras sätt att vara på. Anledningen att det var viktigt att lära känna den svenska kulturen och de svenska normerna var för att förstå samt för att göra sig förstådd. Ingen hävdade att vara integrerad var det samma som att vara svensk.

Jag uppfattade att respondenterna definierade integration på ett delvis assimilatoriskt sätt eftersom de ofta påpekade hur de måste anpassa sig det svenska samhället. Således tolkar jag att flera av respondenterna valde ett svensktkulturellt beteende gentemot majoritetssamhället. Frågan är om dessa anpassningar uppfattades som frivilliga, som regeringen (Prop.1997/98:16) antyder också kan vara en möjlighet, eller om de kände sig tvungna att anpassa sig. Detta fick jag dubbla budskap om under intervjuerna. Å den ena sidan önskar de förstå hur svenskar tänker och betår sig, å andra sidan hävdas det, dock mer indirekt, att för att få tillträde på samhällsfältet måste de anpassa sig. Ingen av respondenterna

uppfattade att de hade givit avkall på sin egen kultur vilket tyder på att de inte är assimilerade enligt definitionerna beskrivna i teorikapitlet. Men samtidigt som de inte har givit avkall på sin kultur har de dock tagit till sig delar av den svenska.

På den direkta frågan om de idag känner sig mer integrerade svarade alla intygande. Flera ansåg att Sverige var deras ”andra hemland” och att det möjligen med tiden kan bli deras första hemland. Tiden blev betonad som en viktig nyckelfaktor för att känna sig integrerad och hemma i Sverige. Denna faktor påvisar också Aytar (1999), Lange (2000), Eriksson (2002) i sina studier. Diaz (1993) kunde däremot inte påvisa detta samband. Aytar påpekar också att de utlandsfödda blir mer och mer assimilerade i förhållande med tiden de spenderar i Sverige. Det kan även i denna studie påpekas att de respondenter som varit längst i Sverige är de som har tagit till sig fler aspekter av den svenska kulturen, vilket kan tyda på en integration som går mot assimilation. Ett viktigt påpekande är att respondenterna själva inte uppfattar sig som assimilerade, de beskriver sig som integrerade. Det kan förklaras med deras definition av integration som jag uppfattar lutar mot assimilation.

En annan medverkande kraft som var avgörande för känslan av integration var i högsta grad att de nu har fått en kontakt med majoritetsbefolkningen och har utvecklat sin svenska. Sociala relationer med svenskar var den variabel som förklarade variansen av upplevd integration (subjektiv integration) med hela 10 procent i Aytars (1999) studie. Även Langes (2000) studie påvisar detta samband. Aytar fann också att få respektive täta sociala relationer med svenskar hade effekt på graden av upplevd integration. Detta kan sägas överensstämma i denna studie då de respondenter med väl fungerande och relativt täta kontakter med guiden upplevde sig vara mer tillfreds med sin integrationssituation till skillnad från de som hade en sämre matchning och färre möten med guiden. De som hade täta kontakter med svenskar, hävdar Aytar vidare, har en större tendens att assimileras sig. Denna slutsats känns trolig även i denna studie men jag anser att jag inte har tillräckligt med belegg för att dra denna slutsats.

Vidare fann jag att bekräftelse av deras identitet från majoritetssamhället var en viktig faktor för känslan av samhörighet. Kontakten med guiden har varit den viktigaste källan i detta avseende. Upplevelsen av att majoritetssamhället har en viss bild av dem som invandrare har fått dem till att känna sig mindre integrerade och mindre hemma i Sverige, vilket också respondenterna i Erikssons (2002) studie upplevde. Kontakten med guiden har gett dem en chans att hävda sig som individer och inte som invandrare, något som också Åkessons (2004) utvärdering påpekade. Chansen att hävda sig och få bekräftelse på sin kompetens och förmåga upplevdes särskilt viktig för de flyktingar som hade hög utbildning

och jobb som gav status i hemlandet. Identitetens betydelse för den upplevda integrationen kan återknytas till Naders (2000) resonemang.

Erkännandet från majoritetssamhället är också en faktor som Eriksson (2002) lägger vikt vid i sin studie. Respondenterna i hennes studie upplever sig inte få erkännande innan de har låtit sig assimileras, vilket inte kan hävdas vara fallet i den föreliggande studien enligt respondenternas subjektiva åsikter. Skillnaden anser jag kan förklaras med att de möten respondenterna i de olika studierna har med majoritetssamhället är olika. Flyktingguideprojektet har en klart uttalad vision om ett kulturellt utbyte, vilket skolorna i Erikssons studie inte betonar lika starkt. De personer från majoritetssamhället som deltar i Flyktingguideprojektet har valt att delta i projektet med denna vetskap och har förmodligen ett något annat förhållningssätt till kulturella olikheter.

Detta argument kan dock uppfattas motsägelsesfullt gentemot det påstående jag anförde om flyktingarnas kulturella anpassning. Å den ena sidan påpekar jag att respondenterna känner sig erkända för sin kulturella särart, å den andra sidan hävdar jag att flera av respondenterna har tagit till sig det svenska norm- och värdesystemet. Kan det vara så att respondenterna känner sig erkända på grund av att de visar en vilja till anpassning och att de dessutom har anpassat sig den svenska kulturen och att de samtidigt erkänts för sin egen kulturella särart vilket inte omfattar deras kulturella norm- och värdesystem? Deras kulturella särart som erkäns är således det som uppfattas som mer ”exotiskt”, exempelvis traditioner etc som kan avskiljas kulturens norm- och värdesystem.

Åkessons (2004) utvärdering av samma projekt visar att en av orsakerna till guidernas deltagande i projektet har varit av nöje. Nöjesargumentet handlar om att guiderna antingen på resor eller i Sverige har umgåtts med människor med annan etnisk bakgrund och tyckt att det var roligt och givande. Samtidigt beskriver flera av guiderna i Åkessons utvärdering ett osäkert förhållningssätt speciellt till flyktingar med muslimsk bakgrund, just på grund av deras norm- och värdesystem. När flyktingarna visade sin kulturella likhet med guiden blev kontakten lättare. Dessa resultat från Åkessons utvärdering kan anses ge fog för min tolkning om orsaker till det upplevda erkännandet flyktingarna upplever. Det är dock befogat att påpeka att guiderna i Åkesson utvärdering också framhåller en nyttoaspekt i sitt deltagande i projektet, nämligen att göra en samhällsinsats för den orättvisa som många flyktingar och invandrare upplever i Sverige. Även Söderbergs flyktingguider visar på en stark samhälls engagemang. Ett starkt samhällsengagemang behöver dock inte betyda en frånvaro av etnocentriska värderingar. Det måste dock påpekas att intervjuer med guiderna i projektet hade kunnat ge en klarare bild om så varit fallet. Om man utgår från intervjuerna av

flyktingarna och ovan nämnda studier kan det tyckas att så är troligt även om det inte blev direkt uttalat.

Jag kunde inte utröna några skillnader av upplevd integration ut i från respondenternas kön, vilket heller inte Aytar (1999), Diaz (1993) eller Lange (2000) fann i sina kvantitativa studier av invandrades upplevda integration. Vad Aytar däremot påvisar är att fler kvinnor än män upplever en starkare assimilation. Detta stödfästade kan ses i sammanhang med det påpekandet en respondent gjorde om hur många invandrarkvinnors roll förändras med vistelse i ett västeuropeiskt land, vilket har lätt till konflikter och även skilsmässor. Kvinnorna har tagit till sig det norm- och värdesystem många västliga länder har om könsroller. Resonemanget kan dock inte tillämpas på relationerna mellan denna studies kvinnor och män då diskussionen om ämnet hålls på en generell nivå. Det som däremot visade sig vara en könslig skillnad i frågan om integration i allmänhet var att kvinnorna i större utsträckning påpekade betydelsen av en social integration medan männen uppmärksammade arbetsmarknadsintegration mer. Kvinnorna tyckte att de genom en social integration lättare skulle lära sig språket och lära känna den svenska kulturen, vilket de ansåg var viktigt för att i framtiden inte förlora kontakten med sina barn som växte upp i Sverige. Männen bortsåg inte från detta, men framhävde arbete som en viktig faktor för att integreras.

Respondenterna upplevde sig dock inte vara fullständigt integrerade. Tiden ansågs vara en faktor, men också kontakten med svenskar ansåg de fortfarande vara ett hinder. De önskade mer kontakt med svenskar vilket de också ansåg skulle hjälpa till med att överkomma det språkliga hindret. Diskriminering antydes också vara ett hinder. Respondenterna var dock mycket försiktiga i sin kritik. De som var mest friskspråkliga i sin kritik av det svenska samhället och sade sig uppleva diskriminering var också de som kände sig minst integrerade. Sambandet diskriminering och svagare integration blev även påvisat i Langes (2000) studie. Åtgärder de ansåg Flyktingguideprojektet kunde göra för att underlätta de fortsatta hindren var bland annat flera gemensamma aktiviteter så att de fick fler möjligheter att träffa svenskar. Ett annat förslag var att bistå med ett gemensamt lokal där guider och flyktingar kunde träffas. Det kom också förslag om att Flyktingguideprojektet kunde bistå med samhällsinformation om exempelvis fritidsaktiviteter och andra organisationer de kunde engagera sig i för att möta fler svenskar. För att underlätta den språkliga integrationen förslogs det att organisera kvällskurser i svenska.

Sammanfattningsvis framkommer det att flyktingarna i denna studie upplever sig vara mer integrerade i det svenska samhället i dag än innan sitt deltagande i projektet. Respondenternas definition av att vara integrerad kan dock uppfattas luta mot ett

assimilatoriskt tänkande då de understryker deras anpassning till samhället. Effekterna som har bidragit till upplevelsen av integration är de som redogjordes för under resultatkapitlet: språkträning, information om den svenska kulturen samt system, kontakt med majoritetssamhället och bekräftelse av sin identitet. Flyktingguideprojektet har således identifierat faktorer som underlättar den upplevda integrationen då de upplevda effekterna överensstämmer med projektets mål.

Socialt integrerade?

Social integration handlar om sociala relationer mellan majoritetssamhället och de utlandsfödda. De sociala relationerna omfattar ett nätverk av människor i primärgruppen, d.v.s. grannskapet, vänkrets, familj och arbetsplats. Dessa sociala relationer kan anses vara ett socialt kapital eftersom man genom relationer kan få tillgång till andra områden inom samhället. Flyktingarna i denna studie har fått ett större socialt nätverk genom sitt deltagande i Flyktingguideprojektet och det kan således sägas att de på denna punkt är mer socialt integrerade. Social integration ska också ses i sambandet kvantitet och kvalitet som Diaz (Integrationsverket 2004:03) påpekar. Flyktingarnas sociala nätverk är fortfarande begränsat till ett fåtal individer inom majoritetssamhället. För de allra flesta av respondenterna utgör guiden den starkaste och i vissa fall den enda kopplingen de har med majoritetssamhället. Flera har dock mött guidens sociala nätverk vilket har utökat flyktingarnas relationer med svenskar även om dessa kontakter är mer ytliga. Kvaliteten av kontakten med guiderna varierar från tillfälle till tillfälle beroende på personkemin mellan guide och flykting.

Varför är då flyktingarnas kontaktnät fortfarande begränsat till ett fåtal individer från majoritetssamhället? Flera av teoretikerna som omtalades i teorikapitlet hävdade att det är de kulturella skillnaderna som utgör ett hinder för den sociala integrationen. I sina kontakter med guiderna och andra svenskar i Flyktingguideprojektet uppfattas inte de kulturella skillnaderna utgöra ett stort hinder av flyktingarna. Inom projektet uppfattade de däremot att deras kulturella skillnader värderas positivt. Detta kan möjligen förklaras med, som tidigare nämnt, att de som anmäler sig till ett sådant projekt, både flyktingarna och guiderna, har ett positivt förhållningssätt till andra kulturer jämfört med samhället i övrigt. Denna utgångspunkt underlättar förmodligen de sociala kontakterna då de har samma perspektiv på vad de förväntar att få ut av projektet.

Flera respondenter påpekar dock att det kulturella utbytet inte går lika mycket åt båda hållen. Intervjuerna tyder på att utbytet baseras mest på att flyktingarna ska lära känna den svenska kulturen och de svenska normerna. De lägger dock inte någon negativ värdering i

detta faktum eftersom målen för alla respondenterna var att lära känna den svenska kulturen. Jag uppfattar det som att deras kulturella utbyte utgör ett ”exotiskt” utbyte i form av mat och traditioner och inte av normer och värderingar i lika hög grad. De gemensamma aktiviteterna, som är mycket populära bland flyktingarna, fokuserar ofta på olika kulturella traditioner i de olika kulturerna. Ett förslag för att förstärka ett bredare kulturellt utbyte kan vara att anordna diskussionstillfällen om kulturers olika norm- och värdesystem.

Till vilken grad flyktingarna tar till sig kunskapen om den svenska kulturen och de svenska normerna utgör en intressant diskussion som jag redan har kommenterat lite. Samtidigt som flyktingarna hävdar att de har möjligheten att bevara sin egen kultur i Sverige pratar de också om hur de måste anpassa sig, vilket också diskuterades under föregående avsnitt. Jag upplever en tvetydighet mellan dessa två förhållningssätt. Hur och i vilka situationer anpassar de sig och när känner de att de kan agera efter sin egen kultur? När respondenterna berättade att de måste anpassa sig fick jag intrycket av att de anammade den svenska kulturen, d.v.s. dess normer och värderingar, till fördel för deras egen, att de med andra ord i vissa situationer gav avkall på sin kultur och agerade enligt svenska normer. Jag uppfattade att de i sina kontakter med svenskar anammade ett mer svenskt agerande. Det kan vidare diskuteras om detta kan kallas integration eller om det ska kallas assimilation.

Integration betyder, som teorikapitlet behandlade, tillgång till samhällsfältet samtidigt som man kan behålla sin kulturella särart. Regeringen påpekade dock in sin proposition 1997/98:16 att integration också betyder en viss anpassning. De konkretiserar dock inte vad som menas med ”en viss anpassning”. Hosseini- Kaladjahi (1997) hävdar att för att en social integration ska komma till stånd måste de utlandsfödda lära sig Sveriges norm- och värdesystem. Denna process kallas för ackulturation och slutar i ett tillstånd av assimilation. Min slutsats lutar mot att majoriteten av flyktingarna mer är på väg att ackultiveras än att integreras, vilket också Eriksson drog som slutsats i sin studie. Eriksson upptäckte också att även om respondenterna hade nått ett tillstånd av ackulturation betydde inte det att de var socialt integrerade då det inte nödvändigtvis var ett kausalt samband mellan de två tillstånden. Samma slutsats kan delvis tillämpas på denna studie eftersom mina respondenters sociala integration fortfarande är svag.

Min slutsats om ackulturation är dock inte lika tydlig som Erikssons studie. Flera av respondenterna påpekar att de balanserar mellan de olika kulturerna och dess norm- och värdesystem. Således kan det hävdas att de inte ackultiveras absolut då de medvetet jämför och värderar de olika kulturerna. Flera påpekar också att de blandar de olika kulturernas norm- och värdesystem och på så sätt håller kvar vid vissa delar av sina kulturella normer.

Detta resonemang argumenterar för att de integreras då de fortfarande håller på sin kultur och enbart har anpassat sig delvis. Kan det hävdas att denna delvisa anpassning är vad regeringen antyder, vilket fortfarande kan kallas integration?

Erikssons (2002) respondenter kan delas in i två kategorier: de som blandar kulturena och de som har valt att totalt assimilieras. Jag kan inte hävda att några av respondenterna i min studie har valt att assimilieras totalt. De är fortfarande medvetna om sin egen kultur även om de flesta påpekar att de blandar kulturena. Det faktum att Erikssons respondenter har varit i Sverige en längre tid än vad mina respondenter har varit kan möjligen förklara denna skillnad. Erikssons respondenter har mött det svenska samhället under en längre tid vilket har lett till en mer pessimistisk syn på integrationens möjligheter.

Frågan blir då om det är möjligt att skapa ett tillstånd av social integration utan ackulturation och assimilerande effekter, vilket Durkheim, Hosseini- Kaladjahi och Landecker hävdar är betingat, eller att det är möjligt att skapa ett samhälle med ett universellt normsystem? Eriksson (2002) kom i sin avhandling till slutsatsen i sin avhandling att en social integration tycks vara omöjlig utan en kulturell anpassning från immigranternas sida, en anpassning som går över gränserna för vad en jämlik integration tillsäger.

Sammanfattningsvis drar jag slutsatsen att flyktingarna i denna studie har uppnått en högre grad av social integration efter sitt deltagande i Flyktingguideprojektet om man betraktar att de har fått ett större kontaktnät med majoritetsbefolkningen. Däremot hävdar jag att den sociala integrationen inte kan uppfattas vara integration efter begreppets definition. Flyktingarna har med detta sagt inte assimileras, men har dock integrerats med en kulturell anpassning i sina relationer med det svenska samhället. De har inte totalt givit avkall på sin egen kultur, den är fortfarande en viktig del av deras liv, men de har tagit till sig stora delar av det svenska norm- och värdesystemet. Om denna anpassning är inom ramerna för vad integration tillåter eller om det lutar mot en ackulturation är en bedömningsfråga samt en definitionsfråga.

Kapitel 8: Sammanfattning

Syftet med Flyktingguideprojektet är att skapa en mötesplats mellan nyanlända flyktingar och svenskar. Guiden och den nyanlände introducerar och orienterar varandra i ett ömsesidigt utbyte mellan olikheter och likheter i t.ex. kultur och normer. I matchningen mellan flykting och guide försöker projektledaren sammanföra personer med lik utbildning, intressen och yrken. Det överordnade målet för projektet är att underlätta för integrationen i samhället. Andra mål som projektet har är att underlätta personliga kontakter som går bortom etniska gränser, erbjuda nyanlända chans till svenskträning, motverka okunskap, fördomar och segregation samt att hjälpa flyktingar att etablera sociala nätverk i lokalsamhället och upprätta samarbete med andra liknande organisationer i privat och offentlig sektor.

Denna studie är en målutvärdering av detta projekt och utgår således från projektets mål som beskrivs ovan. Det sista målet om etablering av nätverk med andra organisationer har dock inte behandlats i studien. Studiens syfte är att fånga flyktingarnas erfarenheter av projektet som ett integrationsprojekt samt jämföra resultaten med teorier om integration. Utifrån detta syfte har två frågeställningar formulerats

1. Vilka effekter har Flyktingguideprojektet haft för de deltagande flyktingarna på deras liv i Sverige?
2. Har flyktingarna blivit mer integrerade i det svenska samhället efter deltagande i projektet?

För att besvara dessa frågeställningar har jag genomfört 10 intervjuer med flyktingar i projektet, totalt 14 personer varav 4 intervjuer med par och 6 intervjuer med ensamstående. Urvalet av respondenter gjordes enligt kriterierna: jämn könsfördelning, ålder- och etnisk spridning enligt projektets deltagare, variation på kvaliteten av matchningar, samt att respondenterna hade varit matchade i minst 8 månader då fokus låg på uppnådd integration som antogs vara tydligare efter en längre tid i projektet.

Syftet var också att jämföra den insamlade empirin med vedertagna teorier och definitioner om integration. Begreppet integration definieras som utlandsföddas tillgång till samhällsfältet utan att behöva göra våld på sin kulturella särart. Integration anses vara en process som påverkar många om inte alla samhällsfält, följaktligen har integration olika dimensioner. Denna studie fokuserar på social- och subjektiv integration, vilket kortfattat

berör flyktingarnas sociala relationer med majoritetsbefolkningen och flyktingarnas subjektiva upplevelser av att vara en del av det svenska samhället.

Resultatredovisningen visar att flyktingarna har upplevt betydliga förändringar genom sitt deltagande i projektet. Genom kontakten med guiden har flyktingarna fått möjlighet att prata med en svensk och således utveckla sina språkliga kunskaper. Alla respondenter har ansetts att språket är en av de viktigaste faktorerna för att bli integrerade i samhället samt att det är en indikator på uppnådd integration. Att kunna språket uppfattas således som en ingångsväg till det övriga samhället, som exempelvis social kontakt och kunskap om den svenska kulturen, dess normer och sedvänjor.

Vidare har kontakten med guiden givit ökad kunskap om den svenska kulturen vilket har lett till ett ifrågasättande av den egna kulturen. För flera har detta delvis varit en svår balansgång eftersom allt inte är lika självklar längre. De understryker att de har en stor respekt för den svenska kulturen. Vidare påpeks det av majoriteten att de känner att det svenska samhället respekterar deras kultur och att de inte känner påtryckningar från samhället att försvenskas. Några andra respondenter har en annan uppfattning och känner att inom vissa områden blir deras kultur ansedd som mindre värd samt att en anpassning till den svenska kulturen uppmanas. Påtryckningarna sägs inte komma från Flyktingguideprojektet eller guiderna vilket uppfattas vara en gemenskap som värdsätter deras olikheter. Samtidigt som många uttalar att de upplever en kulturtolerans framhåller de också att de har tagit till sig delar av den svenska kulturen.

Genom kontakten med guiden har också deras kunskap om det svenska systemet och dess byråkrati förbättras. Innan deras deltagande i projektet kände flera en vilshenhet i sina kontakter med svenska myndigheter och verksamheter som efter deltagande i projektet har avtagit med hjälp av guiderna.

Kontakten med guiderna har också bidragit till att deras sociala kontaktnät har utökats över deras egen etniska grupp vilket sägs vara en viktig del för känslan av delaktighet i det svenska samhället. Flera har mött guidernas familj och vänkrets. Dessa nya bekantskaper har dock inte lett till varaktiga kontakter, men har introducerat flyktingarna till svenskt umgängesliv i vidare bemärkelse. De gemensamma aktiviteterna har också varit en plats där kontakter med majoritetsbefolkningen har funnits sted. Aktiviteterna representerar en ”trygg” miljö för att etablera kontakt eftersom de svenskar som medverkar uppfattas vara där av samma anledning som dem själva, nämligen att få kontakt. Genom deras deltagande i projektet beskriver många av respondenterna att de idag känner sig mer bekväma med att ta

kontakt med svenskar då de har lärt sig språket bättre samt förstår det svenska sättet och kulturen bättre.

Mötet med guiden, den ökade kunskapen om Sverige och svensk kultur samt språket har givit flyktingarna en chans att uttrycka och etablera sin identitet gentemot majoritetsbefolkningen. För det första upplever många av respondenterna att svenskar har en viss bild av dem som invandrare, en bild de inte själva identifierar sig med. Genom kontakten med guiderna har de fått möjlighet att motbevisa denna bild och samtidigt få bekräftelse på den person de själva uppfattar sig vara. Ökade språkliga färdigheter har också givit dem möjligheten att yttra sina åsikter och vara aktiva i diskussioner och på så sätt visa vem dem är och vad de står för. Intervjuerna visar att de vuxna respondenterna har upplevt en större förändring, vad gäller identitetsaspekten, än till exempel de som kom till Sverige i ung ålder. De hade en etablerad identitet i sitt hemland kring exempelvis utbildning och yrke vilket i och med flytten till Sverige förändrades starkt.

Flera av de upplevda förändringarna är just de mål som projektet har i sin målbeskrivning som är: svenskträning, social kontakt med svenskar och kunskapspridning om bland annat svensk kultur. Dessa projektmål har också utgjort målen för flera av flyktingarna. Frågan kvarstår dock om dessa effekter har lett till att flyktingarna har blivit integrerade?

Sammanfattningsvis framkommer det att flyktingarna i denna studie subjektivt upplever sig vara mer integrerade i det svenska samhället i dag än innan sitt deltagande i projektet. Effekterna som har bidragit till denna upplevelse är de som redogjordes ovanför. Respondenterna känner sig dock inte fullständigt integrerade, men anser att det kan komma med tiden. Vad gäller den sociala integrationen kan man dra slutsatsen att respondenterna har uppnått en större grad av social integration efter sitt deltagande i Flyktingguideprojektet när man betraktar att de har fått ett större kontaktnät med majoritetsbefolkningen. Däremot hävdar jag att den sociala integrationen inte kan uppfattas vara integration enligt begreppets definition. Flyktingarna har med detta sagt inte assimilerats, men har integrerats med en kulturell anpassning i sina relationer med det svenska samhället. De har inte totalt givit avkall på sin egen kultur, den är fortfarande en viktig del av deras liv, men de har tagit till sig stora delar av det svenska norm- och värdesystemet. Om denna anpassning är inom ramerna för vad integration tillåter eller om det lutar mot en ackulturation eller assimilation är en bedömningsfråga samt en definitionsfråga.

Referenser

Ahmadi, Nader (2000) *Kulturell identitet i gungning I*: Allwood, Carl Martin och Franzén, Elsie C. (red) *Kulturella möten. Grundbok för psykologer och socialarbetare*. Stockholm: Natur och Kultur

Aytar, Osman (1999) *Integration i mångfald- en studie av sex invandrargrupperns upplevda integration i Sverige*, Stockholm: Jina Nu

Bauböck, Rainer (1996) *The Challenge of Diversity- Integration and Pluralism in Societies of Immigration*, London: Avebury

Diaz, Jose Alberto (1993) *Choosing Integration- A Theoretical and Empirical Study of the Immigrant Integration in Sweden*, Uppsala Universitet: sociologiska institutionen

Ehn, Billy og Løfgren, Orvar (2002), *Kulturanalyser*, Malmö: Gleerups

Eriksson, Lisbeth (2002) ”*Jag kommer aldrig att tillhöra det här samhället*”- om invandrare-integration- folkhögskola, Linköpings universitet, institutionen för beteendevetenskap. Parajett.

Flick, Uwe (2002) *An introduction to Qualitative Research*, London: SAGE Publications

Gordon, Milton M. (1964) *Assimilation in American Life*, Oxford University Press

Holme, Magne Idar och Solvang, Krohn Bernt (1997) *Forskningsmetodik- om kvalitativa och kvantitativa metoder*, Lund: Studentlitteratur

Hosseini- Kaladjahi, Hassan (1997) *Iranians in Sweden: economic, cultural & social integration*, Stockholm: Almqvist & Wiksell International

Kamali, Masoud (2004) *Distorted Integration- Clientization of Immigrants in Sweden*, Uppsala: Multiethnic Papers

Kvale, Steinar (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*, Lund: Studentlitteratur

Lange, Anders (2000) *Diskriminering, integration och etniska relationer*, Norrköping: Integrationsverket:

Lange, Anders & Westin Charles (1981) *"Etnisk diskriminering och social identitet"*, Stockholm: Publica

Repstad, Pål (1999) *Närhet och distans- kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*, Lund: Studentlitteratur

Tursunovic, Mirzet (2005) *"Det är nyttigt att gå på Billdalskolan"* Borås: Kommunens tryckeri i Borås

Vetenskapsrådet (2002) *Forskningsetiska principer inom humanistisk- samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet

Åkesson, Lisa (2004) *Göteborg möter världen: En utvärdering av Flyktingguideprojektet vid SDN Gunnared*, Göteborg Universitet, Socialantropologiska institutionen

Rapporter:

Integration och indikatorer- några teoretiska och metodologiska utgångspunkter för användandet av indikatorer, Integrationsverkets Rapportserie 2004:03

Flyktingguider- ett komplement till lokala introduktionsprogram, FOU- Södertörn Skriftserie nr 28/03

SOU 1996:55 *Sverige, framtiden och mångfalden*. Slutbetänkande från Invandrarpolitiska kommittén. Stockholm: Fritz

Regeringsproposition 1997/98:16 *Sverige, framtiden och mångfalden- från invandrarpolitik till integrationspolitik*, Regeringskansliet

Hemsidor

(http://www.integrationsverket.se/templates/ivNormal____6758.aspx) 2005-08-05

(www.flyktingguide.se) 2005-04-03

Bilagor

Intervjuguide- flyktingar

Flyktingarnas bakgrund:

Var är du född och uppvuxen?
Hur gammal är du?
Utbildning?
Samlevnadsform? (ensamstående, gift m/u barn)
Hur länge har du varit i Sverige?
Arbetar eller studerar du?
Hur länge har du varit med i projektet?

Diskussion om begrepp:

Vad betyder/innebär ordet integration för dig?

Tiden innan Flyktingguideprojektet, FGP:

Varför valde du att delta i FGP?
Hur såg ditt sociala nätverk ut innan du kom med i flyktingguideprojektet?
Var det lätt att få grepp om/förstå den svenska kulturen och svenskars sätt att vara?
Hur upplevde du din egen roll i samhället under denna tid? (Kände du en samhörighet till Sverige, kände du dig likvärda och integrerad?)

Tiden under FGP:

Var matchningen mellan dig och din guide bra?
Hur var dina kunskaper i svenska då du mötte din guide för första gången?
Hur många gånger träffas ni i månaden? Vad gör ni när ni träffas?
Är det något du har upplevt som svårt med projektet och kontakten med din guide?
(kulturkonflikt)

Slutet eller tiden efter FGP:

Relationen flykting och guide, kultur
Vad slags kontakt har du med guiden idag?
Har kontakten varit givande? Gav det dig det som du förväntade?
Har något förändrats för din egen del efter du har deltagit i projektet?

Har du lättare att förstå den svenska kulturen idag än innan?
Känner du att du och din kultur har blivit förstått av din guide?

Sociala nätverk

Hur ser ditt sociala nätverk ut idag?
Har ditt sociala nätverk förändrats pga umgänget med din guide? Andra faktorer?
Har du lättare för att ta kontakt med människor utanför din egen etniska grupp idag?

Omgivningen

Hur har reaktionerna varit bland er familj och vänner om att du har deltagit i FGP?

Integration

Känner du dig idag mer integrerad i det svenska samhället än vad du gjorde innan projektet?
Känner du att du kan behålla din egen kultur och normer i din integrering i det svenska samhället?
Vad anser du är det största hindret för din egen del och generellt för att bli fullständigt integrerade?
Känner du att du har blivit integrerad på vissa områden men inte andra?
Upplever du att FGP på något vis löser upp eller bearbetar integrationshindren?
Känner du dig hemma i Sverige?

Övriga frågor

Har du deltagit på de gemensamma aktiviteterna och studiecirkelarna?
Skulle du önska flera gemensamma aktiviteter? (För både flyktingarna och guiderna eller bara flyktingarna?)
Är det lätt att få kontakt med de andra svenskarna på de gemensamma aktiviteterna?
Hur skulle du önska vidareutveckla de gemensamma gruppaktiviteterna och studiecirkelarna?
Är du aktiv i andra organisationer eller föreningar var du möter svenskar?
Hur ser du på framtiden?

Önskade förändringar av projektet:

Vad skulle du önska var annorlunda med projektet?
Kände eller känner du att du har möjlighet att påverka projektet?
Är det något du tycker du inte har fått utav projektet eller fått för lite av?
Har du förslag till hur projektet kan rekrytera fler personer.

Utvärdering av Flyktingguideprojektet

Flyktingguideprojektet ska nu genomföra en ny utvärdering för att vi på bästa möjliga sätt kan utveckla och förbättra vårt projekt. Utvärderingen kommer att genomföras av Heidi Eriksson som är sista års student vid den sociologiska institutionen vid Göteborgs universitet. Men för att denna utvärdering ska bli möjlig behöver vi din hjälp.

Utvärderingen kommer att ha fokus på flyktingarnas upplevelser av projektet och tankar om hur vi tillsammans kan förbättra projektet för att nå målet om integration. Urvalet av dem som skall intervjuas har skett enligt bestämda kriterier – därför är det mycket viktigt att just du/ni medverkar.

Heidi kommer att kontakta dig/er inom kort för att diskutera tid och plats för intervjun. Intervjun beräknas ta mellan 1-2 timmar. Du garanteras självklart fullständig anonymitet. Medverkande till utvärderingen vill också få en kopia av utvärderingen som tack för samarbetet.

Tack på förhand för din medverkan. Ring gärna om du har frågor.

Med vänliga hälsningar

Lahdo Bulun
Projektsamordnare
Tel 031-365 11 22
Mob. 0707 80 10 83

Heidi Eriksson
Tel 031-169090
Mob. 0709 753072

www.flyktingguide.se

E-post: Lahdo.Bulun@gunnared.goteborg.se

Göteborgs Stad
Gunnared

Gruppaktiviteter - Kalendarium...

Om du vill se schemat i ett eget fönster i fullskärm, klicka här!

DATUM & TID	AKTIVITET (VAD)	VAR (PLATS)	INFO / LÄNK
05-06-03 Fre. 14:45 INSTÄLLT!	Studiebesök på Tidningshuset i Backa där GP trycks. (Studiebesöket inställt pga för liten grupp!)	Samling utanför Tidningshuset. För vägbeskrivning, klicka på länken till höger med inbjudan.	Länk till mer info
05-05-27 -- 05-05-29	Hammarkullekarnevalen, Göteborgs största karneval fyller 30 år i år!	Hammarkullen (ta spårvagn 4/9/8).	Karnevalens länk. Tips för er som vill gå själva.
05-05-26 Tor. 18:30	Sommarfest på Språkcafe Basar! Arrangör: Röda Korset och Göteborgs Räddningsmission.	Brunnsgatan 6 (vagn 1, avstigning vid Brunnsgatan). Detta är sista cafekvällen före sommaruppehållet.	Länk till mer info. Tips för er som vill gå själva.
05-05-20 Fre. 15:45	Utflykt till Botaniska Trädgården!	Botaniska Trädgården, samling utanför huvudingången (vagn 1, 7, 8, 13, gå av vid Botaniska).	Länk till mer info
18-19/3 18:00	Teatern, I väntan på Godot av Samuel Beckett, på slovenska (med svensk översättning).	Göteborgs Stadsteater, (ta vagn eller buss till Götaplatsen).	Tips för er som vill gå själva.
05-03-11 Fre. 16:00	Världskulturmuseet med fika!	Världskulturmuseet, utanför. Spårvagn: 4, 5, 6, 8 eller 13 till Korsvägen.	Länk till mer info

Utdrag ur projektets hemsida: www.flyktingguide.se